

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav východoevropských studií

Bakalářská práce

Marie Jochová

Kvantifikované subjekty a jejich shoda s přísudkem

Quantified subjects and their agreement with predicate

Praha, 2020

doc. Dr. phil. Markus Giger

Poděkování:

Ráda bych poděkovala doc. Dr. phil. Markusovi Gigerovi, bez jehož cenných rad a připomínek by tato práce nikdy nemohla vzniknout.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 15. května 2020

Marie Jochová

Klíčová slova:

ruština, syntax, kongruence, kvantifikovaný subjekt, predikát, korpusová lingvistika

Key words:

Russian, syntax, congruence, quantified subjects, predicate, corpus linguistic

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá shodou podmětu s přísudkem ve větách s kvantifikovaným subjektem. Teoretická část seznamuje čtenáře s obecnou problematikou shody a ukazuje její různé podoby v jazyce českém a ruském. Také shrnuje základní poznatky o shodě přísudku s kvantifikovaným subjektem v ruštině a mapuje faktory, které tuto shodu ovlivňují. Zaměřuje se pouze na číslo přísudku, které je právě v těchto případech variabilní.

Část praktická ověřuje poznatky z části teoretické pomocí dat z ruského národního korpusu. Proběhlo ověřování čtyř faktorů, které by měli ovlivňovat číslo přísudku. Jednalo se o slovosled, životnost, agentivnost podmětu a samotný kvantifikátor. Z dat v korpusu se ukázalo, že zcela zásadní vliv na číslo přísudku má slovosled a kvantifikátor. Životnost má výrazně menší vliv a u agentivnosti podmětu je vliv zanedbatelný.

Abstract:

The bachelor thesis deals with the subject-predicate agreement in sentences with a quantified subject. The theoretical part informs the reader about the general issue of agreement, and shows its various forms in the Czech and Russian languages. It also summarizes the basic knowledge of the predicate agreement with a quantified subject in Russian, and maps the factors that influence this agreement. It focuses only on the predicate number, which is exactly in these cases variable.

The practical part verifies findings from the theoretical part with the help of data from the Russian national corpus. Four factors have been verified, which should influence the predicate number. These were: word order, animacy, agentivity of the subject and quantifier itself. The corpus data have shown that the word order and quantifier have a fundamental influence on the predicate number. The animacy has a significantly lower impact and the agentivity of the subject is negligible.

Obsah

1. Úvod	8
2. Teoretická část	9
2.1. Shoda	9
2.1.1. Definice shody	9
2.1.2. Syntaktické vztahy a jejich funkce	11
2.1.3. Požití shody v češtině a ruštině	14
2.1.4. Funkce shody	15
2.1.5. Zvláštní případy shody	16
2.1.6. Shoda přísudku s kvantifikovaným podmětem	21
3. Praktická část	29
3.1. Metodika vyhledávání v korpusu	29
3.2. Výsledky vyhledávání	30
3.2.1. Výsledky hledání čísla pět	30
3.2.2. Výsledky vyhledávání čísla šest	30
3.3. Slovosled	31
3.3.1. Číslo pět	31
3.3.2. Číslo šest	31
3.4. Agentivita podmětu	33
3.4.1. Výsledky číslo pět obvyklý slovosled	33
3.4.2. Výsledky číslo pět obrácený slovosled	34
3.4.3. Výsledky číslo šest obvyklý slovosled	35
3.4.4. Výsledky číslo šest obrácený slovosled	36
3.5. Životnost podmětu	36
3.5.1. Výsledky pro číslo pět obvyklý slovosled	37
3.5.2. Výsledky číslo pět obrácený slovosled	37
3.5.3. Výsledky číslo šest obvyklý slovosled	38
3.5.4. Výsledky čísla šest obrácený slovosled	39
3.6. Výsledky slova <i>большинство</i>	41
3.6.1. Výsledky <i>большинство</i> obvyklý slovosled	41
3.6.2. Výsledky <i>большинство</i> obrácený slovosled	42
3.7. Agentivita podmětu	43
3.7.1. Výsledky <i>большинство</i> obvyklý slovosled	43
3.7.2. Výsledky <i>большинство</i> obrácený slovosled	43

3.8. Životnost podmětu	44
4. Závěr	47
5. Použité zdroje a literatura	49
5.1. Online zdroje	51
5.2. Doklady z ruského národního korpusu	51

1. Úvod

Syntaktický vztah shody je velmi důležitý a různorodý. V ruštině i češtině má mnoho různých forem a podob. Jeden větný člen přebírá určité mluvnické kategorie jiného větného členu a tím se s ním shoduje. Obzvláště zajímavá je pak shoda mezi podmětem a přísudkem, která tvoří základní skladební dvojici a do jisté míry určuje i podobu celé věty. Ve své práci se budu zaměřovat právě na shodu mezi podmětem a přísudkem a speciálně na její zvláštní formy a projevy. V českých školách je tato shoda hodně probíraná, protože ovlivňuje pravopisnou podobu přísudku. Shoda má v jazykovém systému také mnoho rozličných funkcí.

Moje práce se zaměřuje především na shodu kvantifikovaného podmětu s přísudkem. V češtině je tato shoda celkem jednoznačná a má jasně daná pravidla, proto zde ani není mnoho ke zkoumání. V ruském jazyce je to složitější a podoba shody je značně variabilní. Přísudek může být jak v čísle jednotném, tak v čísle množném a volbu čísla ovlivňuje mnoho faktorů. Právě na tyto faktory se chci zaměřit. Ráda bych zjistila konkrétně, jaké faktory mají vliv na výběr čísla a jaké podmínky to ovlivňují.

V první části práce (teoretické) chci obecně popsat shodu a její roli v jazykovém systému češtiny a ruštiny a také popsat její neobvyklé formy. Dále bych chtěla zmapovat významné teoretické práce o kvantifikovaných subjektech a jejich shodě s přísudkem v ruském jazyce. Také chci zjistit, proč právě v těchto případech není forma čísla jasně daná. Mám v úmyslu vypíchnout hlavně faktory, které by měly mít vliv na číslo přísudku.

Ve druhé části (praktické) chci teoretické předpoklady z první části ověřit pomocí Národního korpusu ruského jazyka. Budu zjišťovat zda faktory zjištěné v teoretických pracích přísudek skutečně ovlivňují či nikoliv.

2. Teoretická část

Tato část je východiskem pro část praktickou. Mým cílem je obecně nastínit shodu podmětu s přísudkem, definovat základní pojmy a udělat porovnání v češtině a ruštině. Dále bych chtěla uvést čtenáře do problematiky kvantifikovaných subjektů a jejich shody s přísudkem v ruském jazyce.

2.1. Shoda

2.1.1. Definice shody

Lingvistická shoda neboli kongruence je prostředek organizace řeči, pomáhá s jejím pochopením a ukazuje nám, které větné členy k sobě patří. V různých jazycích má shoda odlišné funkce i různou důležitost. V ruštině i češtině má shoda velmi významné postavení a to zvláště díky velké flektivnosti obou jazyků. Navzdory tomu, že je shoda častým předmětem lingvistických výzkumů, je zde stále mnoho nejasností a široké pole pro další lingvistické bádání.

I pouhá definice shody je v mnohém značně problematická, přesto se pokusím najít takovou, která bude nejlépe vystihovat problematiku mé práce. Vždy záleží na konkrétním autorovi, jak široce danou definici pojme a co všechno chce pod tento pojem zařadit. Pokud bychom se takovou definicí snažili obsáhnout všechny případy shody a snažili se ji uplatnit ve všech jazycích, dostaneme velmi široké a nicneříkající vymezení. Takto široce shodu definuje například Anderson (1992, s. 103) : *“ just what is 'agreement' (or as it is often called in the traditional literature, "concord")? Just as in the case of inflection itself, this is a quite intuitive notion which is nonetheless surprisingly difficult to delimit with precision”*. Tato definice nám v pochopení problematiky příliš nepomůže, ale zato hezky demonstruje, jak je tento pojem rozsáhlý a problematický. Přesnější formulaci nabízí Ch. Ferguson a M. Barlow (1988, s. 1): *“The phenomena of grammatical agreement or concord, by which a grammatical element X matches a grammatical element Y in property Z within some grammatical configuration”* Nový encyklopedický slovník češtiny definuje shodu velmi podobně: *„Syntaktická operace spočívající ve sjednocení hodnot některých morfologických kategorií*

(rysů) mezi výrazy, které jsou součástí určité syntaktické konstrukce“ (Panevová, Petkevič, Karlík, Kučerová, 2017).

Všechny tyto definice byly velmi obecné, pro lepší pochopení pojmu shody musíme najít konkrétnější. Většina z nich už pracuje s termíny ze závislostní syntaxe, kterým se ještě budu věnovat níže. Na závislostní syntaxi staví svou definici i A. N. Gvozděv (1973, s. 30): „такая связь слов в подчинительном словосочетании, при которой подчиняющее слово требует от подчиненного обязательного соответствия имеющих у них общих категорий.“ Ve většině ruských prací je shoda vymezena velmi podobně a to právě na základě závislostní syntaxe. Stručnou a jasnou formulaci nám nabízí Большой энциклопедический словарь: „вид подчинит. синтаксич. связи, при которой зависимое слово уподобляется в выражении грамматич. значений подчиняющему слову.“ Téměř totožně vymezuje tento pojem i Русская грамматика : „Связь согласования выражается уподоблением формы зависимого слова форме слова господствующего“ (1980, § 1815) Pro ilustraci uvádím i definici ze současné učebnice ruské syntaxe, kde najdeme konkrétnější (zato méně přesné) formulace: „это вид подчинительной связи, при котором формы рода, числа и падежа зависимого слова предопределяются формами рода, числа и падежа слова подчиняющего.“ (Valgina N. S. 2000, s. 22) Všechny tyto definice jsou za jedno vtom, že shoda je sjednocení dvou větných členů, slov, gramatických jednotek v určitých gramatických kategoriích, rysech. Myslím, že takovéto vymezení je dost konkrétní a zároveň i široké, aby zahrnovalo většinu případů shody. Zjednodušeně můžeme říci, že jeden větný člen nám poskytuje informace o členu druhém a přebírá některé jeho mluvnické kategorie. Na typu shody a větném členu závisí, jaké mluvnické kategorie daný větný člen „převezme“. Lépe to popisuje Nový encyklopedický slovník češtiny: „Pak lze obecně (a jen velmi nepřesně) říct, že s. je případ, kdy gramatické rysy jména (osoba, rod (u mask. živostnost), číslo, pád) ukazuje toto jméno na jiném členu, přičemž jméno i tento člen se nacházejí v syntakticky definované konfiguraci. Které rysy jména tento člen ukazuje, je závislé na jeho morfologických možnostech....“ (Panevová, Petkevič, Karlík, Kučerová, 2017). Podobně shodu vidí i Skoblikova (1971, s. 174-175): „В обычных случаях подчиненное слово при согласовании воспроизводит грамматические категории, присущие господствующему слову. Естественно, что более или менее механически могут воспроизводиться только категории, общие для подчиненного и господствующего слова.“

Ze všeho výše uvedeného je dle mého názoru podstata tohoto jevu jasná a zároveň je patrné, kolik různých odchylek a variací se v rámci něj vyskytuje. Právě těmito odchylkami se ve své práci budu zabývat.

2.1.2. Syntaktické vztahy a jejich funkce

Slova ve větě jsou propojena vzájemnými vztahy. Tyto vztahy spojují větné členy, které mají stejný význam nebo stejnou funkci ve větě. Nazýváme je syntaktickými vztahy. Tradičně se rozlišují dva typy syntaktických vztahů: 1. Větné členy nejsou ve stejné rovině – jeden větný člen je druhému nadřazen (člen řídicí) a druhý se mu podřizuje (člen závislý). Jde o vztah dvou větných členů – syntaktická (skladební) dvojice. Mluvíme zde o podřadnosti (hypotaxe, подчинение). Člen závislý nám blíže určuje člen řídicí (Bauer, Mrázek, Žaža 1966, s. 144-145). V anglojazyčné literatuře se pro člen řídicí používá termín *controller* a pro člen závislý termín *target*. (Corbett, 2006, s. 9) V ruštině se používají termíny *господствующий / подчиняющийся* a *зависимый/подчинённый*. (Skoblikova, 1971, s. 174) Tento přístup (rozdělení členů na řídicí a závislé) vychází ze závislostního přístupu k syntaxi, který je pro češtinu i ruštinu tradiční. (Panevová, 2014, s. 18) A právě proto je i má práce na závislostní syntaxi založena. 2. Vztah větných členů ve stejné rovině, členy na sobě nejsou závislé (ve větě mají stejnou funkci) – vznikají tak několikanásobné větné členy. Jde o vztah dvou a více větných členů – skladební skupina. V tomto případě mluvíme o souřadnosti (parataxe, сочинение). Tento souřadný vztah se nazývá koordinace (přiřazování). Větné členy v koordinačním vztahu mohou být v různém významovém poměru. Rozlišujeme tyto druhy poměrů: slučovací, odporovací, stupňovací, vylučovací a důsledkový. (Bauer, Mrázek, Žaža 1966, s. 144-145)

V prvním typu vztahů (podřadné spojení) může být mezi členy syntaktické dvojice dvojitý vztah: a) Predikace (přisuzování) – jedná se o vztah mezi podmětem a přísudkem. Příruční mluvnice ruštiny tento vztah popisuje takto: „*Je to vztah, při němž se jedním (závislým) členem přisuzuje druhému (řídicímu) nějaká činnost, stav, vlastnost nebo okolnost; .... Řídicí člen přisuzovací dvojice se nazývá podmět, závislý přísudek.*“ (Bauer, Mrázek, Žaža 1966, s. 144-145) Nicméně tento vztah není tak jednoznačný, jak by se mohlo na základě této citace zdát. Nový encyklopedický slovník uvádí, že tato definice je „*mainstreamová pozice*“ a na predikaci existuje mnoho různých úhlů pohledů. Mluvnice současné češtiny pokládá predikaci za „*svébytný syntaktický vztah, v němž žádný z obou členů v jejich vzájemném vztahu není ani řídicí, ani závislý, oba jsou základní (popř. základové).*“ Uvádí hned několik důvodů proč

tomu tak je: podle počtu přísudků se určuje počet vět v souvětí a ve valenčním pojetí syntaxe se pokládá za vrchol věty hlavní (nezávislé). Na druhou stranu podmět ovlivňuje svými mluvnickými kategoriemi přísudek, nicméně nelze mluvit o závislosti. (Panevová, 2014, s. 20) Tento přístup je mi bližší, protože přísudek považuji za hlavní větný člen a jeho „závislost“ na podmětu působí paradoxně. Nad tím se zamýšlí i Marie Kaplanová v článku Shoda a její zvláštnosti: „*Jak je možné, že člen v syntaktické struktuře nejvýše postavený, tedy predikát, přebírá mluvnické kategorie podmětu?*“ (Kaplanová, 2002, s. 61) I ve skriptech Синтаксис русского языка в сопоставлении с чешским je predikace určena jako zvláštní typ syntaktických vztahů, nicméně je pořád zařazena k podřadnému typu spojení. (Flídrová, Žaža, 2005, s. 21) Dokonce i Vladimír Šmilauer v knize Novočeská skladba (1966, s. 53) uvádí toto: „*Podmět a přísudek jsou rovnocenné a navzájem se předpokládají ; přísudek se nemůže myslet bez podmětu a naopak.*“ Zde se střetávají dva různé přístupy k tomuto vztahu: tradiční (závislostní) a valenční. Ve své práci vycházím především ze závislostní syntaxe, přesto bych syntaktický vztah predikace nezařazovala ani k jednomu typu vztahů a ponechala mu zcela zvláštní postavení.

b) Druhým podřadným spojením je determinace (určování). V tomto vztahu jeden člen rozvíjí člen druhý (blíže ho určuje). Jde o spojení členu rozvíjejícího (člen závislý) a členu rozvíjeného (člen řídicí). (Bauer, Mrázek, Žaža 1966, s. 144-145)

Problematika syntaktických vztahů je mnohem složitější a různí jazykovědci mají na jejich rozlišování velmi odlišné pohledy. V některých mluvnicích, kromě predikace, determinace a koordinace, se mezi syntaktické vztahy řadí ještě přístavek (apozice) a vsouvání (parentenze). (Šmilauer, 1966, s. 54-55)

Shoda je právě jedním z prostředků, jejichž pomocí se vyjadřuje podřadné spojení mezi větnými členy. Dalšími z prostředků k vyjádření syntaktických vztahů jsou řízenost a přimykání. Pro přesnost by bylo dobré si je od shody oddělit, aby nedošlo k jejich záměně.

Řízenost- řídicí člen vyžaduje, aby byl člen závislý v určitém tvaru (většinou jde o pád). Nejčastěji se užívá k vyjádření vztahu mezi slovesem a předmětem (sloveso má určitou vazbu) a mezi podstatným jménem a jeho neshodným přívlastkem. (Bauer, Mrázek, Žaža 1966, s. 150-151) Funkci řízenosti ve větě nám pomůže objasnit citát z publikace *Согласование и управление в русском языке* : „*управление всегда выражает соотношение с предметом управляемая надежная или предложно-надежная форма призвана грамматически дифференцированно передавать характер этого соотношения.*“ (Skoblikova, 1971, s. 30) *Словарь-справочник лингвистических*

терминов vymezuje tento pojem podobně, ale opomíjí předmět: „*Вид подчинительной связи, при котором зависимое слово (имя существительное, местоимение или субстантивированное слово) ставится в определенной надежной форме (без предлога или с предлогом), обусловленной лексико-грамматическим значением господствующего слова или смыслом высказывания.*“ (Rozenal', Telenkova, 1976, s. 304) Pokud vše zjednodušeně shrneme, jde o situaci, kdy člen řídicí vyžaduje, aby byl člen závislý v určitém pádu. V ruštině se ještě rozlišuje управление сильное a управление слабое (§ 1824, 1980), nicméně pro moji práci je obecné vymezení uvedené výše zcela dostačující.

Пřимыкání – člen závislý se svým tvarem nepodřizuje členu řídicímu, neshoduje se s ním a ani jím není řízen. O přимыкání se jedná v případech, kdy člen závislý vyjadřuje příslovečné okolnosti členu řídicího. (Bauer, Mrázek, Žaža 1966, s. 150-151) Čeština tento termín přejala z ruštiny. Jedná se hlavně o konstrukce, které obsahují příslovečné určení, protože příslovce patří k neohebným slovním druhům, nemohou morfologicky vyjádřit závislost na členu řídicím (slovese). (Karlík, 2017) To nám potvrzuje i Skoblikova (1971, s. 31): „*примыкание не располагает грамматическими средствами для выражения разных реальных отношений; оно может передавать различия этих отношений только лексически.*“ Jasnou a srozumitelnou definici nám pak nabízí Slovarь-справочник лингвистических терминов: „*Вид подчинительной связи, при котором зависимость подчиненного слова выражается лексически, порядком слов и интонацией. Примыкают неизменяемые знаменательные слова (наречие, инфинитив, деепричастие).*“ (Розенталь, Теленкова, 1976)

V ruských gramatikách a mluvnicích se většinou za základní syntaktické vztahy považuje právě shoda, řízenost a přимыкání. (Vinogradov, 1960, s. 22) Často se také setkáváme s termínem синтаксическая/грамматическая связь (Golub, 2007, s. 370)

Použití všech těchto syntaktických vztahů je v češtině i ruštině ve většině případů téměř totožné, existují však i drobné odchylky např. různé vazby sloves nebo případy, kdy českému doplňku odpovídá v ruštině příslovečné určení atd. (Bauer, Mrázek, Žaža 1966, s. 157)

2.1.3. Použití shody v češtině a ruštině

Větné členy se mohou shodovat v osobě, rodě, pádu a čísle.

V češtině rozdělujeme tři základní typy shody: 1. Subjekt-predikátová shoda, 2. Atribut-nominální shoda. 3. Subjekt/objekt - doplňková shoda. V dalších konstrukcích se může uplatňovat shoda částečná. (Panevová, Petkevič, Karlík, Kučerová, 2017).

Obdobné je to s využitím shody i v ruštině: 1. Shoda přísudku s podmětem (vyjádření přisuzovacího vztahu), 2. Shoda přívlastku a podstatného jména (vyjadřování určovacího vztahu), 3. Shoda doplňku s podmětem či předmětem (taktéž určovací vztah). (Bauer, Mrázek, Žaža 1966, s. 148-149)

1. Shoda mezi podmětem a přísudkem – tento typ považuji za nejdůležitější, protože se jedná o shodu mezi základními větnými členy. Jde o vztah přisuzovací, podmětu (referentovi) přisuzuje nějakou vlastnost, děj, nebo stav. Jak už jsem nastínila výše, jde o vztah velmi specifický.

V češtině je tomuto vztahu věnována velká pozornost (zvláště na základních a středních školách), neboť v případech kdy je podmět v množném čísle, ovlivňuje pravopisnou podobu přísudku. V ruštině tomu sice tak není, přesto je i zde shoda základních větných členů velmi důležitá a určuje podobu celé věty. V tomto typu shody také najdeme nejvíce zvláštností a odchylek od normy (jak v češtině, tak i v ruštině).

Přísudek se shoduje s podmětovým výrazem v osobě, čísle a v některých případech i ve jmenném rodu (pokud je přísudek v minulém čase, trpném rodu anebo podmiňovacím způsobu). (Grepl, 1955, s. 418)

2. Shoda mezi přídavným jménem a podstatným jménem - adjektivum zde přebírá rysy substantiva: rod, životnost (pouze u substantiv rodu mužského), číslo a pád. V obou jazycích je tento typ prakticky totožný: *„Так, указывается, что полное прилагательное, способное выражать род, число и падеж, уподобляется господствующему существительному во всех этих категориях; краткое прилагательное, не имея категории падежа,- только в роде числе и т. д.“* (Skoblikova, 1971, s. 175). Jedná se o vztah určovací. Např. Krásné ženy, o smutných ránech, красный флаг, маленькой девочке... atd. Substantivum může být vyjádřené i zájmenem. Tento typ shody považuji za nejjednodušší a nejjasnější případ jejího použití, nicméně i zde najdeme nejednoznačné případy.

3. Shoda mezi podmětem nebo předmětem a doplňkem – doplněk je závislý na dvou větných členech zároveň. Jedním z těchto členů je přísudek a druhým je podmět anebo předmět.

Adjektivní doplněk se může shodovat s podmětem i předmětem. Právě shodou se doplněk liší od příslovečného určení, které je mu významově velmi blízké.

Shoda se může uplatnit i v jiných typech konstrukcí, nicméně tam se jedná o shodu částečnou nikoliv úplnou. (Panevovová, Petkevič, Karlík, Kučerová, 2017) V ruštině se shody užívá téměř totožně jako v češtině. Shoda je úplná, pokud se větné členy shodují v rodu, čísle i pádu. Jestli bude shoda úplná, závisí i na morfologických možnostech daných větných členů. Slovesa mohou vyjadřovat osobu a číslo podmětu, adjektiva mají koncovky pro osobu, rod, číslo i pád. Zvláštním případem jsou pak přechodníky, které mají unikátní koncovky pro rod i číslo (toto ale platí pouze pro češtinu, v ruštině přechodníky rod a číslo nevyjadřují).

2.1.4. Funkce shody

Obecně určit funkci shody, univerzálně platnou pro všechny jazyky, je téměř nemožné. Shoda nám ukazuje syntaktickou strukturu a pomáhá se správnou interpretací textu. Velký význam má právě u jazyků, které mají volný slovosled, k nim patří čeština i ruština. (Panevovová, Petkevič, Karlík, Kučerová, 2017) Skoblikova (1971, s. 33) funkci shody popisuje následovně: „*грамматической функцией согласования является выражение того, какому предмету принадлежат обозначаемые согласуемой формой признак или действие.*“ Hlavní funkci shody spatřuji v tom, že vyjadřuje konkrétní vztah mezi určitými větnými členy, čímž je k sobě přiřazuje. Díky tomu může zabránit chybnému porozumění textu. Přesně tuto funkci shody považuje za stěžejní i Corbett (2006, s. 275), jako další funkci pak uvádí zopakování dané informace, aby měl posluchač nebo čtenář usnadněn příjem oné informace. Např. ve slovním spojení: *Zuzana přišla*, podle jména víme, že podmětem (vykonavatelem děje) je jedna osoba ženského pohlaví a to nám svým tvarem potvrzuje i přísudek, tedy sloveso. Této funkce si všímá i Skoblikova (1971, s. 37) „*обычно флексия согласуемого слова лишь повторяет ту грамматическую характеристику, которую дает господствующему слову его собственная флексия.*“

V určitých případech nám shoda může dokonce pomoci správně pochopit vnímání světa mluvčího nebo autora textu. V češtině i v ruštině jsou funkce shody totožné a vidíme, že jsou velmi rozmanité. Jako zásadní vidím funkci spojování větných členů, které k sobě patří. Žádnou z těchto funkcí však nelze opomenout, neboť dohromady vytváří komplexní obraz o tomto jevu.

2.1.5. Zvláštní případy shody

V praxi můžeme zjistit, že použití shody není tak jednoduché. V mnoha případech je shoda nejednoznačná. G. Corbett (2006, s. 2 - 4) nám ve své publikaci pomocí konkrétních příkladů ukazuje, že shoda může být záležitostí syntaxe, sémantiky, morfolgie, lexikologie a dokonce i pragmatiky. Velmi zajímavá je shoda právě z hlediska pragmatiky, kdy mluvčí s její pomocí může vyjádřit svůj vztah k osobě, o které hovoří, nebo svoji představu o daném pojmu. Všechny tyto zvláštnosti rozeberu podrobněji níže.

Téměř ve všech publikacích zmiňujících shodu najdeme rozdělení na shodu podle smyslu a shodu podle formy (také mluvnická shoda). V ruštině se tyto případy označují pojmy *грамматическое согласование* a *смысловое согласование*. (Rozenal', Telenkova, 1976, s. 305) V anglických textech se uvádějí termíny *semantic agreement* a *syntactic agreement*. (Corbett 2006, s. 180).

Pokud se větné členy shodují ve svých společných gramatických rysech, jedná se o shodu podle formy. Někdy se ale mluvnické kategorie liší od konkrétního významu slova. V češtině jde například o některá slova, která mají koncovku rodu mužského životného, ale označují neživé předměty: *Pod lanovkou stáli sněhuláci a vysoké jedle* (Český národní korpus, SYN2015). V těchto případech se jedná o shodu podle formy (shoda se realizuje podle mluvnického rodu, ale ten se liší od rodu přirozeného). V některých případech je tomu přesně naopak. Shoda se řídí podle rodu přirozeného navzdory rodu mluvnickému. Například: *Rodiče přišli domů. Koně se pásli na louce.* Pokud je mluvnický rod nejednoznačný (názvy sportovních týmů, hudebních skupin), řídí se shoda podle věcných znalostí nebo ustáleného spojení. „*System of a Down nepřijeli do Prahy dělat show. Přijeli prostě zahrát.*“ (Petr Adámek, 13. 6. 2017, Magazín Aktuálně) Jsou myšleni mužští členové skupiny. V těchto konkrétních případech se uplatňuje shoda podle smyslu. Tato shoda se uplatňuje i v případech, kdy je podmětem zájmeno a shoda se pak řídí rodem přirozeným: *Ty jsi přišla v čas. Я устала.* (úplně stejně se projevuje v obou jazycích). V ruštině se shoda podle smyslu uplatňuje v mnohem větší míře. Je to dáno více faktory, jedním z nich je nepřechylování obecných pojmenování osob, povolání a vědeckých titulů. Dříve všechna tato povolání nebo posty zastávali muži a ženských tvarů nebylo potřeba. Kvůli tomu vznikají velmi zajímavé případy shody: „*Участковая врач пришла, осмотрела, лекарства назначила*“ (Национальный корпус русского языка). Pojmenování, která nemají ženské tvary, jsou

v ruštině častá: директор, хирург, товарищ, педагог, профессор... Podle normy by měl být v těchto případech shodný přívlastek ve tvaru mužském a pokud je toto slovo podmětem i přísudek by měl mít mužský tvar. Jazyk se však snaží o co největší přesnost vyjádření, a proto se často používá shody podle smyslu (v tomto případě podle přirozeného rodu), aby bylo jasné, zda jde o muže či ženu. (Bauer, Mrázek, Žaža 1966, s. 152) Ruská gramatika (1980, § 1139) se k tomuto problému vyjadřuje takto: „*В разговорной, непринужденной речи активно распространяются употребления типа врач пришла, бригадир уехала в поле (реже — сочетания типа новая бригадир, прекрасная врач). Такие сочетания представляют собой синтаксическое указание на пол называемого лица — способ, конкурирующий со словообразовательным выражением того же значения.*“ Zde vidíme, že tato vyjádření jsou nespisovná, ale hojně využívaná. V případech, kdy je ve větě i vlastní jméno se přísudek shoduje s ním: „*И врач команды Татьяна Ивановна Попова повела меня в домик недалеко от финиша, в котором располагались пресс-центр и допинг-контроль.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2003.02.20) I Skoblikova ve své práci z roku 1971 píše o běžném používání těchto nespisovných tvarů, bez jakéhokoliv snížení stylistiky a zachování spisovného tvaru (mluvnické shody) převážně v administrativním stylu. Podle četných dokladů v korpusu je tomu stejně i dnes. Dále uvádí, že mnohem častěji se podle formy shoduje přívlastek, naopak přísudek se v těchto případech shoduje spíše podle smyslu. Je velmi zajímavé, že tyto dvě různé shody se často realizují v jedné větě: *Участковый врач сказала моей молодой коллеге на такое заключение: « Я такого диагноза не знаю!* (Národní korpus ruského jazyka, 2002.1.25) Celou situaci dobře reflektuje publikace Грамматическая правильность русской речи (Опыт частотно-стилистического словаря варианты, Graudina, Ickovič, Katlinskaja, 1976), která uvádí četnost forem typu: директор пришла/директор пришел (vztahující se k osobě ženského pohlaví) 230/11 94,43%/4,57%. Zcela jednoznačně převládá shoda podle smyslu, tedy podle přirozeného rodu. Jinak je tomu ale u variant typu: уважаемый товарищ Иванова/уважаемая товарищ Иванова 29/13 69,05% /30,95%. V tomto případě se v praxi potvrzuje výše uvedený poznatek, že přívlastek se častěji shoduje podle formy, zatímco přísudek spíše podle smyslu. I tady autoři uvádí, že tyto formy jsou ve spisovném jazyce již zcela běžné. Vidíme tedy, že pravopisná norma se od minulého století prakticky neposunula a tyto poznatky platí stejně i v dnešní době. Skoblikova poté uvádí řadu podmínek, které ovlivňují formu shody. Jde například o ustálenost slovního spojení, další větné členy vyskytující se v dané větě a v neposlední řadě i o důležitost informace, kterou chce mluvčí vyjádřit. (Skoblikova, 1971, s. 183)

Flídrová a Žaža (2005, s. 21) toto nazývají *неполное согласование*, je to případ, kdy se shoda realizuje pouze v některých mluvnických kategoriích, přestože je formálně možná ve všech. Dalším faktorem ovlivňujícím četnost sémantické shody v ruštině je i kolísání normy v případech, kdy je podmětem číslovka, nebo příslovce vyjadřující míru. Zde může být přísudek v jednotném čísle (shoda podle formy), nebo v množném čísle (shoda podle smyslu). Oproti češtině je tak shoda podle smyslu používána více. A právě tato variabilita forem shody poskytla základ pro moji práci. Tyto dva typy shody považuji za základní a ve své práci s nimi budu nejčastěji pracovat, nicméně v mnoha pracích a skriptech se uvádí i další typy shody. Skoblikova (1971, s. 176) například rozlišuje ještě „*условно-грамматическое согласование*“: „*Своеобразно приспосаблиясь к слову, не выражающему рода и числа, зависимый компонент часто приобретает в русском языке наиболее «нейтральную» форму-единственного числа среднего рода. Ср.: А, помноженное на В, равняется С ; произошло что-то страшное; ...*“ Vidíme, že v tomto případě, závislý člen nepřebírá žádné rysy členu řídicího, i přesto se řadí ke shodě. Názory na tento typ shody jsou značně nejednotné a někteří lingvisté ho ani za shodu nepovažují. Ve většině prací se řadí ke zvláštním typům shody, nebo je považován za odchylku. Toto rozdělení považuji za logické a budu se na něj ve své práci orientovat. Na tomto příkladu také vidíme, proč je tak komplikované shodu definovat.

Skripta *Синтаксис русского языка в сопоставлении с чешским* uvádí další zvláštní případ shody tzv. „*скрытое согласование*“ – jedná se o případy, kdy se závislý člen shoduje s členem řídicím, ale sám řídicí člen se nemění, je nesklonný (např. пальто, кино, метро...). Shoda tak teoreticky probíhá, nicméně se nemůže na řídicím členu projevit, právě kvůli tomu, že je nesklonný. Vidíme jí tak pouze na členu závislém. Tento typ shody má ještě podkategorii tzv. „*ассоциативное согласование*“. Jedná se o případ nesklonného řídicího členu, kdy závislý člen se shoduje s obecným pojmem. Například *длинная Миссисипи* – shoda je podle obecného pojmu *река*. (Flídrová, Žaža, 2005, s. 21) Jedná se hlavně o zahraniční názvy řek, měst, časopisů, hudebních skupin atd. V ideálním případě se závislý člen shoduje se členem řídicím a vyjadřuje tak jeho mluvnické kategorie

Odchytky od gramatické normy se často používají k pozměnění smyslu věty. V ruském jazyce se to například týká shody v osobě u přísudkového slovesa. V tomto případě nejsou odchylky časté a mluvíme pak o neshodném přísudku. Jde hlavně o užití rozkazovacího způsobu 2. osoby jednotného čísla k jiné osobě než k druhé. Například užití k první osobě: „*Знай я об этом хоть за сутки, не уверен, как поступил бы.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 1999-2001) Zde už samozřejmě najde o rozkaz. Mluvčí může použít jinou osobu i

v dalších případech, lze tak dosáhnout trochu jiného vyznění věty například větší důvěrnosti atd.

Shoda v ideálním případě vyjadřuje mluvnické kategorie řídicího členu, které se shodují s reálnými vlastnostmi tohoto členu. Pokud se mluvnické a reálné kategorie neshodují, často vznikají zvláštní případy. Čistě mluvnickou shodu můžeme najít u pomnožných jmen (pluralia tantum), která mají pouze tvar množného čísla. Člen závislý je v množném čísle, i když se jedná fakticky o jeden předmět. Platí to stejně v obou jazycích. *Probudilo mě, až když mě nižky studily na břiše.* (Český národní korpus, SYN2015) *Ножницы были тупыми, скользили по волосам.* (Národní korpus ruského jazyka, 2004)

Jedním ze zvláštních případů shody je i vykání (вежливое вы), které se používá aktivně v češtině i ruštině. Jednu osobu oslovujeme zájmenem v množném čísle - vy, tím se řídí i přísudek, který je rovněž v množném čísle.

Nový encyklopedický slovník se k těmto případům vyjadřuje takto: “ *pro subjekt s rysem sg.: finitní přísudek má formu pl. (Pane, půjčíte mi ten rýč?; Pane, Vy jste vdova), přísudek obsahující finitní a infinitní část má v infinitní části formu sg. (Pane, byl-Ø bys-te tak hodný a půjčil-Ø bys-te mi ten rýč?).* “ (Panevovová, Petkevič, Karlík, Kučerová, 2017) Skoblikova (1971, s. 192) uvádí, že vykání je jediný případ, kde je shoda v čísle podle smyslu, navzdory tomu, že morfologie řídicího členu ukazuje na číslo opačné (вы смелая, вы такая красивая) V přítomném čase je princip vykání v češtině i ruštině stejný. Rozdíl je ale v čase minulém. V češtině použijeme v minulém čase číslo jednotné (Vy jste řekla), zatímco v ruštině číslo množné (Вы сказали), forma se tak shoduje s druhou osobou množného čísla.

Podobným případem je dnes již archaické onikání, tedy používání 3. osoby množného čísla při oslovování jedné osoby, jako výrazu úcty. Nyní se používá například v němčině, odkud se také do češtiny dostalo. Obdobně může mluvčí vyjádřit i despekt. Využívalo se k tomu 3. osoby čísla jednotného tak zvané onkání, i tato forma je dnes již archaická. Mluvílo se tak například se služebnictvem a dětmi: Šla ven a přinesla vědro. Na těchto případech hezky vidíme jednu z mnoha funkcí shody, vyjádření vztahu mezi mluvčím a další osobou.

V ruštině existují podstatná jména obourodá (общий род), např. плакса, злюка. Zde se shoda řídí rodem přirozeným např. маленький плакса. Podrobně to popisuje Ruská gramatika (1980, § 1135): „*Помимо мужского, женского и среднего рода у существительных есть так называемый общий род. Сюда относятся слова (обычно разг. или прост.) с флексией -а в им. п. ед. ч., называющие лиц по характерному действию или свойству и имеющие ту же систему надежных флексий, что и существительные жен. и муж. р. с флексией -а в форме им. п. ед. ч.: гуляка, зевака, недоучка, зубрила, привереда, плакса, грязнуха,*

злюка, гулена, сластена, неженка. Особенностью существительных общего рода является зависимость их синтаксической сочетаемости от пола называемого лица: если это лицо женского пола, то существительное общего рода синтаксически ведет себя как слово женского р., если же это лицо мужского пола, то такое существительное синтаксически ведет себя как слово мужского рода.“

V češtině obourodá jména také existují, jde například o slova šikula, držgrešle, nešika, naivka atd. Pravidla shody jsou totožná jako v ruštině, větné členy se řídí podle rodu přirozeného:

“ *Jeho velvyslanec v Římě je určitě větší šikula než ten osel Attolico.* “ (Český národní korpus, SYN2015) Na druhé straně zde máme jména vespólná, používají se pro přirozený rod mužský i ženský, i když se mluvnickým rodem liší. Jedná se hlavně o názvy živočichů. Tato jména najdeme v obou jazycích. Například: had, ježek, chudák, mizera, щука, окунь.... Tato slova mají jasně daný mluvnický rod a na rozdíl od obourodých jmen se jím řídí i shoda.

Dalším „problematickým jevem“ jsou několikanásobné větné členy, které působí nejasnosti v obou jazycích. Není možné, aby řídicí člen přebíral kategorie několika slov najednou.

V ruštině se řídicí člen může shodovat s nejbližším závislým členem (mluvnická shoda), nebo být v množném čísle (shoda podle smyslu) a ukazovat tak shodu se všemi členy (Skoblikova 1971, s. 195). Pokud je několikanásobným členem podmět převládá množné číslo přísudku, zvláště pokud se jedná o osoby. Jednotné číslo se používá v případech, že podmětem jsou abstraktní pojmy. (Bauer, Mrázek, Žaža 1966, s. 150) V češtině platí stejné pravidlo a řídicí člen se většinou shoduje s nejbližším závislým, nebo je v množném čísle. Příklad shody s nejbližším členem: Vedle u druhé zdi stál starý poškrábaný stůl a židle. (Český národní korpus, SYN2015) V češtině je to v těchto případech složitější, jde zde i o pravopisnou podobu přísudku. Můžeme se řídit jednoduchým pravidlem, pokud několikanásobný podmět obsahuje aspoň jedno jméno mužské životné má přednost a píšeme měkké -i. Jestli jsou tam pouze jména ženského a středního rodu, píšeme -y, ženský rod má přednost před rodem středním. Koncovku -a u přísudku použijeme pouze tehdy, pokud jsou všechny členy několikanásobného podmětu rodu středního a v množném čísle. Specifická je situace v případě, že jsou členy spojeny předložkou s (dívky s chlapci). Zde jsou možné dvě varianty, shoda se může řídit podle jména v prvním pádě, nebo se může řídit pravidly uvedenými výše. (Internetová jazyková příručka)

Podobné „komplikace“ v ruštině vznikají i u jmenného přísudku se sponou. V případech kdy jsou podmět a přísudek vyjádřeny podstatnými jmény různého rodu. Spona se tak v některých

případech může shodovat buď s podmětem anebo s přísudkem. I když podle normy se má jednoznačně shodovat s podmětem. Často se uvádí příklady z literatury 19. století: „Свадьба Наташи, вышедшей в 13 -м году за Безухова, было последнее радостное событие в старой семье Ростовых.“ (L. N. Tolstoj, *Vojna a mír*, Epilog) V uměleckém literatuře je těchto příkladů více. Tyto odchylky ozvláštňují jazyk a ukazují jeho bohatost. (Gvozděv, 1955, s. 198)

2.1.6. Shoda přísudku s kvantifikovaným subjektem

V českém jazyce je tento typ shody méně problematický než v jazyce ruském. Shoda je zde téměř vždy formální a řídí se podle číselného výrazu anebo slova, které vyjadřuje počet: „*Nebyl jsem sám, kdo se jí snažil zachránit, pohybovalo se kolem ní asi pět lidí. Několik mužů utrpělo vážné omrzliny.*“ (Český korpus, SYN2015) Je zde jednoduše koncovka -o V ruštině, jak jsem již nastínila výše, je situace složitější a přísudek může mít formu jednotného i množného čísla. Pokud je přísudek v čísle množném, mluvíme o shodě podle smyslu (kvantifikátor ukazuje na to, že jde o více lidí, předmětů, zvířat atd.) Jestli jde o shodu podle formy (mluvnickou shodu), je přísudek v čísle jednotném (mluvnické číslo kvantifikátoru je často jednotné¹). Shoda tak může vyjadřovat buď reálný stav věcí (jedná se o množství něčeho), nebo pouze odrážet mluvnické číslo řídicího členu. Na výběru toho nebo onoho čísla má vliv mnoho faktorů. Téměř v každé ruské gramatice a učebnicích je o tomto zmínka. Existuje také celá řada lingvistických prací, která se tímto zabývá. Práce jsou velmi různorodé a nacházíme v nich různé závěry, proto bych ráda udělala shrnutí a našla základní faktory ovlivňující výběr množného nebo jednotného čísla přísudku.

Velmi podrobně a přehledně sepsal pravidla shody s kvantifikovanými podměty Rozental' (1997, § 183-190) v publikaci *Справочник по правописанию и стилистике*.

- A) Hromadná podstatná jména (собирательные существительные) –** pokud je podmětem podstatné jméno hromadné (часть, большинство,...) : přísudek je (téměř) vždy v jednotném čísle jen ve dvou případech: 1. podmětem je pouze jméno hromadné bez za ním stojícího podstatného jména: „*Сегодня ничтожное меньшинство подавляет абсолютное большинство, при этом цинично называя всё это "демократией"*.“ (Ruský korpus) 2. Podmět (podstatné jméno) rozvíjený hromadným jménem je v genitivu singuláru: „*В этом ответе отражался тогдашний уровень нашего общественного*

---

¹ Některé kvantifikátory číslo vůbec nemají (některé číslovky, пять, десять), některé mají pouze číslo jednotné (hromadná podstatná jména) a další mají číslo jednotné i množné (миллион, тысяча)

сознания: да, жизнь трудная, большинство населения живёт в общих квартирах, стесненно, но у нас есть нечто большее— общение, которого ничем не заменишь...“ (Národní korpus ruského jazyka, 1996), (pokud je tento člen v čísle množném, přísudek může být v čísle jednotném i množném) - v těchto případech je jednotné číslo pravidlem, výjimkou může být záměr autora zvýraznit dané spojení nebo si množné číslo žádá kontext. Ve všech ostatních případech se používá množné i jednotné číslo, ale jsou samozřejmě některé případy, kdy je výběr množného čísla pravděpodobnější: 1. Stojí-li podmět a přísudek daleko od sebe: *„большинство отправителей переводов и их получателей в настоящее время не обладают банковским счётом и, вероятно, никогда не обладали“* (Národní korpus ruského jazyka, 2004) 2. Pokud je ve větě přičestí nebo pokud je tam vedlejší věta, spojená zájmenem který: *„Большинство людей, которые носят очки, знают, что не всегда под рукой есть специальная салфетка, которой офтальмологи советуют протирать линзы, чтобы не поцарапать их.“* (Národní korpus ruského jazyka, 2013) 3. Podmět je rozvitý a má několik rozvíjejících členů v druhém pádě množného čísla (zesiluje se tak představa početnosti činitelů děje) 4. Přísudek je několikanásobný 5. Pokud je přísudek jmenný se sponou, jmenná část je v množném čísle, jde o tzv. „обратное согласование“, kdy se sponové sloveso neshoduje s podmětem, ale s jeho jmennou částí (jde hlavně přísudky vyjádřené krátkou formou přídavného jména). 6. Autor chce podtrhnout zvlášť aktivitu každého účastníka děje: *„Огромное большинство людей бьются из-за места на земле, другие, за время, как бы им куда не опоздать, словом все они спешат занять место.“* (Národní korpus ruského jazyka, 1926) Naopak některé faktory nahrávají formě jednotného čísla: 1. Přísudek je v trpném rodu (sám kvantifikovaný podmět nevyvíjí žádnou aktivitu): *„Был также рассмотрен ряд документов, планируемых к вынесению на рассмотрение сессии СКБ“* (Národní korpus ruského jazyka, 2004)

В) Číslovky (счётный оборот) – i pokud je podmět kvantifikován nějakou číslovkou, je možné, aby přísudek byl v jednotném nebo množném čísle. Stejně jako v případě hromadných podstatných jmen výběr čísla ovlivňuje mnoho faktorů: 1. Forma jednotného čísla ukazuje na společný děj (všichni činitelé děje to dělají dohromady): *„Немедленно в квартиру вошло пять людей в серых костюмах с наглыми лицами.“* (Národní korpus ruského jazyka, 2003) Množné číslo naopak ukazuje, že činnost vykonává každý zvlášť: *„Двадцать людей разного возраста, специальностей, разного опыта выжить могли, лишь уподобившись пчелам.“* (Národní korpus ruského jazyka, 1983-1984)

2. Podměty tvoří jeden celek – jednotné číslo. Množné číslo neopak spíše poukazuje na jednotlivé věci zvlášť. 3. Jednotné číslo se také používá k vyjádření důležitosti dané věci, rozlohy anebo času: *„На все детали ушло шесть метров материи, при том что на человека обычных размеров уходит около трех.* (Národní korpus ruského jazyka, 2003.01.14) 4. Sloveso s významem běhu času v roli přísudku je v jednotném čísle, pokud se ve větě vyskytují slova označující čas (hodina, den, měsíc, rok...). Například: *„ А сейчас? Прошло двадцать лет. О чем мы думаем, произнося сегодня слово « Чернобыль»?.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2006) 5. Pokud jsou součástí podmětu číslovky dva, tři, čtyři, dvoje, troje, čtvero používá se většinou množné číslo. Výjimkou jsou slovesa přítomnosti, polohy a stavu (ne aktivity), v těchto případech se používá spíše jednotné číslo - *„Оглядевшись, она поняла, что находится в тесной пещере, прорубленной в сплошном камне, в которой плечо к плечу стояло три титана — Комм, Бриарей и Гиемм.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2002) 6. U složených číslovek končících jedničkou je přísudek v jednotném čísle - *« Двадцать один человек погиб, трое пропали без вести, сорок четыре получили ранения».* (Národní korpus ruského jazyka, 1996). Množné číslo se používá v případech, kdy to vyžaduje kontext (může jít o některý z případů popsaných výše). 7. Součástí podmětu jsou slova tisíc, milion, miliarda. V těchto případech se shoda realizuje většinou formálně, tedy podle mluvnických kategorií. Například: *„Ладно, сейчас кончаем, еще только тысяча осталась, — прохрипел старик боцман, размазывая красную черепичную пыль по потному лицу.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 1928) Shoda se může řídit také pravidly uvedenými výše. 8. Ve větě je ještě kromě číslovky i slovo все nebo эти v roli přívlastku - přísudek je v množném čísle: *“ Все семь этажей были освещены.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 1964) V případě, že jsou součástí podmětu slova jako всего, лишь, только je naopak častější jednotné číslo: *„В игре участвовало всего пять шаров, каждый из игроков наносил удар только своим битком, а удачно сыгранный шар тут же выставлялся на бильярд в строго определенную точку.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2007) 9. Pokud je podmětem pouze číslovka bez podstatného jména (jako abstraktní pojem) je přísudek v čísle jednotném: *„Он считает, считает, и от этого незаметно идет время, он выводит среднее число фигур, нет, не фигур, число человеческих тел, — пять тысяч шестьсот девять делится на число могил — сто шестнадцать, получается сорок восемь и тридцать пять сотых человеческих тел в братской могиле, округляя, это будет сорок восемь человеческих тел в могиле“* (Národní korpus ruského jazyka, 1960) V případě, že je

podmětem pouze číslovka, ale už není jen abstraktním pojmem (činitelé děje jsou známy z kontextu nebo předchozích vět), je používáno i množné číslo. 10. Pokud je v podmětu počet určen pouze přibližně (např. pomocí slov около, выше, больше...) je možné použít čísla obě. Častěji je však v tomto případě používáno číslo množné. 11. Jestli je použito slovo несколько platí stejná „pravidla“ jako u hromadných podstatných jmen. 12. Slova много, мало, немало, немного, сколько, столько ukazují spíše na použití jednotného čísla.² 13. V případech, kdy je podmět vyjádřen podstatným jménem přesně vyjadřujícím určité množství (např. сотня, пара, семёрка) je přísudek v jednotném čísle: „Сотня ворон тяжело покинула ещё не оголённые ветви, встревоженная красным "ягуаром", карканье напомнило детство, в памяти всплыл никогда не вспоминавшийся эпизод“: (Národní korpus ruského jazyka, 1998). 14. Přísudek je většinou v jednotném čísle, pokud je množství předmětů neurčité (např. slovy: масса, уйма, бездна). „Открылась бездна, звезд полна.“ (Národní korpus ruského jazyka, 1860)

Podle množství a složitosti všech těchto pravidel je patrné, že výběr množného a jednotného čísla přísudku ovlivňuje opravdu mnoho faktorů. Navíc v mnoha větech nemusí být zcela jasné, které z pravidel by mělo být zrovna použito, často se mohou překrývat. Je zřejmé, že běžný uživatel jazyka se řídí svým citem. Ve své práci bych chtěla ověřit, jak moc tato pravidla odpovídají realitě, tedy údajům v korpusu. Rozental' uvádí ještě další pravidla například pro věty s přístavkem, s tázacím zájmenem, nebo několikanásobným podmětem. Pro tuto práci jsou důležitá pouze pravidla týkající se kvantifikovaných subjektů, proto ostatní již neuvádím.

K podobným závěrům jako Rozental' došla i Irina Borisovna Golub ve své publikaci Новый справочник по русскому языку и практической стилистике (2007, s. 370-374). 1. Podstatná jména большинство, меньшинство, множество atd. Výběr množného čísla je častější za těchto podmínek: podmět je životný, přísudek označuje aktivní děj, mezi podmětem a přísudkem je příčestí nebo přechodník, podmět nebo přísudek jsou několikanásobné větné členy. 2. Podmět je kvantifikován číslovkou. Stejně jako v případě výše, je aktivní děj a životný podmět ukazatelem toho, že přísudek bude spíše v množném čísle. Naopak slovesa vyjadřující existenci nebo přítomnost budou spíše v jednotném čísle, stejně jako v případech, kdy je podmět neživotný. Výběr čísla závisí také na číslovce: pokud jde o číslovku jedna nebo složenou číslovku končící právě

---

² zde Rozental' uvádí, že se tato tendence proměňuje a v poslední době se množné číslo používá více a více

jedničkou je přísudek v čísle jednotném, naopak číslovky dva, tři, čtyři spíše vyžadují množné číslo. Je zajímavé, že čím je číslo vyšší, tím je pravděpodobnější jednotné číslo (spíše si to představíme jako jeden celek). Jestli přísudek přesně určuje hmotnost, rozlohu nebo čas je téměř vždy v čísle jednotném. 3. Kvantifikátor vyjadřuje pouze přibližné množství nebo je podmět specifikován příslovci только, лишь, всего je přísudek v čísle jednotném.

A.E. Suprun v publikaci Славянские числительные (1969, s. 185) uvádí, že zvláštní formu shody mají číslovky kvůli své výjimečnosti v rámci slovních druhů. Je to způsobeno zvláště tím, že číslovky mají problematické kategorie rodu a čísla (kvůli jejich historickému vývoji) a právě tyto mluvnické kategorie se do shody nejvíce promítají. Suprun se dále věnuje historickému vývoji shody s číslovkami a uvádí, jak je to v ostatních slovanských jazycích. Podle Supruna záleží při výběru čísla zvláště na druhu číslovky a slovosledu. Z jeho bádání vychází tato pravidla: 1. Pokud je ve větě druhová číslovka bude přísudek s větší pravděpodobností v množném čísle (výjimku tvoří konstrukce typu *Нас было трое*, kde je vždy číslo jednotné). 2. Přísudek ve větě s číslovkami 2-4 bude spíše v množném čísle. (Výjimku tvoří tyto číslovky se slovesem *быть*, které je převážně v jednotném čísle a také se slovesy *пройти*, *остаться* ve významu plynutí času) 3. U základních číslovek je forma množného a jednotného čísla přísudku téměř vyrovnaná (zajímavé je, že u jednotného čísla je v mnoha případech sloveso *быть* a často se taky vyskytuje obrácený slovosled) 4. S neurčitými číslovkami bude přísudek spíše v čísle jednotném (znovu se zde u jednotného čísla vyskytují slovesa *быть*, *пройти*, *остаться* a také obrácený slovosled). Z výše uvedeného lze vyvodit, že hlavními faktory při výběru čísla přísudku jsou: druh číslovky, slovosled a sám přísudek.

Aleksandr Gvozděv (1955, s. 196-199) se v knize *Очерки по стилистике русского языка* na tuto problematiku dívá čistě ze stylistického pohledu. Také uvádí pravidla, při kterých je použití určitého tvaru přísudku pravděpodobnější: 1) Podmět vyjádřený spojením číslovky a podstatného jména v numerativním genitivu. A) Pokud je přísudek v jednotném čísle, podmět vystupuje jako jeden celek (předměty nejsou od sebe odděleny a číslovka je jen mírou jednoho celku. Jedná se hlavně o slovesa vyjadřující plynutí času nebo vyjadřující míru. „*Прошло три недели после смерти денщика, привезенного из Лефортова.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 1880) V literatuře se můžeme setkat i s použitím množného čísla, které v těchto případech dodává zvláštní stylistický nádech a

poukazuje na plynutí každé minuty. Představa jednotného celku a použití jednotného čísla se netýká pouze plynutí času, ale i mnohých jiných případů.

„Пять вагранок стояло здесь, как пять мощных колонн, а в стороне, вдоль стены, словно догорали маленькие костры — это были формы, только только что залитые чугуном.“ (Národní korpus ruského jazyka, 1956) B) Množné číslo je pravidlem pokud činitelé děje provádí činnost samostatně, odděleně od ostatních. A stejně tak i v případě, že je u podmětu přídavné jméno anebo zájmeno v množném čísle. 2) Součástí podmětu je druhová číslovka (двое, трое, пятеро....) V těchto případech je častější množné číslo. *„Трое наблюдают млекопитающих, один ботаник и два ихтиолога— рыба в здешних водах обильна.“* (Národní korpus ruského jazyka, 1977) 3) Podmětem je hromadné podstatné jméno – přísudek je v gramatické shodě, tedy v jednotném čísle. *„Большинство этих преступлений не раскрыто.“* (Národní korpus ruského jazyka, 1976-1999). V některých situacích je množné číslo přípustné (např. pokud leží podmět a přísudek daleko od sebe). Také se s množným číslem můžeme setkat v umělecké literatuře, kde má výraznou stylistickou funkci. Nicméně Gvozďev hned dodává, že u studentů jde o chybu a vždy je třeba ji opravit. 4) Podmět je několikanásobný a spojený předložkou „s“ – jsou možná obě čísla přísudku, ale každé má trochu jinou funkci. Pokud je použito množné číslo jsou si oba činitelé rovni. *„Мать с сыном долго блуждали по длинным проспектам, концы которых терялис в белесой мгле бедствия, охватившего тогда всю Россию.“* (Národní korpus ruského jazyka, 1950-1953). Naopak číslo jednotné ukazuje, že činitel stojící v instrumentálu je až druhotný a hlavní je člen v nominativu. *„Живет себе одинокая мать с сыном, или отец с дочерью, или брат с сестрой - и кто знает, чем они занимаются по ночам?.“* (Národní korpus ruského jazyka, 1996)

Z trošku jiného hlediska se celou toto problematikou zabývá Corbett (1979, s. 59-103) v článku Predicate agreement in Russian, sice se také zaměřuje na faktory ovlivňující číslo přísudku, ale čistě z hlediska gramatiky. Navíc si všímá i věcí, kterým rodilý mluvčí nevěnuje pozornost, protože mu přijdou samozřejmé. Nejprve se zaměřuje na samotné kvantifikátory. Jádro problému vidí v tom, že číslovky (velká většina) jsou nespecifikovány z hlediska rodu a čísla, proto se shoda musí „hledat“ u jiných větných členů. Často je to podle přívlastku u podstatného jména (jež je podmětem). Nebo před číslovkou může být tzv. determinátor (další větný člen, většinou zájmeno). Tyto větné členy mohou specifikovat podmět a určit tak podobu shody. Např. *„Эти пять минут*

казались вечностью.“ (Ruský korpus, 1994-2003) Přísudek zde musí být v množném čísle, protože je specifikován v čísle zájmenem *эти*. Přísudek v jednotném čísle, by byl gramatickou chybou. V případech kdy je číslovka v rodě a čísle specifikována (*тысяча, миллион*), se shoda většinou realizuje podle ní. Není to však pravidlem, protože shodu ovlivňuje mnohem více faktorů a samotný kvantifikátor je jen jedním z mnoha. Autor jako další faktory mající velký vliv na formu shody uvádí: slovosled, vzdálenost podmětu od přísudku a životnost/neživotnost podmětu. Těch faktorů je více a vzájemně se ovlivňují, a proto je velmi těžké s určitostí říci jaká forma shody se v konkrétním případě projeví.

Při ověřování všech těchto pravidel nám může pomoci slovník *Грамматическая правильность русской речи (Опыт частотно-стилистического словаря варианты, Граудина, Искович, 1976)*, který uvádí četnost některých variant: *ряд человек сидел/ряд человек сидели/ряд человек сидело* 69/13/5 79,07%/15,12%/5,81%. Přísudek je v těchto typech konstrukcí spíše v jednotném čísle (shoda formální). Množné číslo se vyskytuje v těchto případech: A) za slovem *ряд* je větný člen rozvíjející podmět (přídavné jméno nebo příděstí) v množném čísle: „*В связи этим ряд китайских специалистов выступают с призывом уточнить некоторые принципиальные принципиальные установки социально-экономического развития.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2002.12.30)

B) podmět je několika násobný: „*Целый ряд известных в США экономистов, политиков и даже военных выступали с прямым требованием национализации военной промышленности.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2003) C) Přísudek je daleko od podmětu: „*А еще ряд не очень крутых людей работают только в DOS и, естественно, кодировку используют досовскую.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 1997.09.29) Dále má na číslo přísudku vliv: aktivita/pasivita podmětu a přísudku, různý význam slova *ряд* atd. Pokud je přísudek ve formě jednotného čísla středního rodu, jde o odchylku od jazykové normy.

Varianty: *большинство стремилось/большинство стремились* 118/57 67,43%/32,57%. V tomto případě je častější jednotné číslo přísudku, tedy se také spíše shoduje formálně. Faktory mající vliv na číslo přísudku jsou zde prakticky shodné, jako u bodu výše (vzdálenost podmětu od přísudku, další větné členy v množném čísle...). Množné číslo se u přísudku používá také ke zdůraznění oddělení dějů („podměty“ ho nedělají společně).

Varianty: учится более ста человек/учатся более ста человек 462/307
60,08%/39,92%

I u těchto variant jsou faktory ovlivňující číslo přísudku totožné (aktivita podmětu, pozice podmětu ve větě...).

Ze všech těchto článků a publikací nám celkem jasně vystupují faktory nejvýrazněji ovlivňující shodu, které jsou zmiňovány téměř v každé z nich. V praktické části bych to ráda ověřila na datech z korpusu.

3. Praktická část

Tato část je založena na práci s Národním korpusem ruského jazyka, který je volně dostupný z online stránky <http://www.ruscorpora.ru/new/en/>. Práce spočívá ve vyhledávání vět s kvantifikovaným subjektem, zkoumání čísla přísudku a faktorů, které toto číslo ovlivňují.

3.1. Metodika vyhledávání v korpusu

Rozhodla jsem se vybírat pouze novější dokumenty, tedy přibližně od roku 2017 (nejnovější dostupné výsledky) až do roku 2000, aby práce odrážela současný stav jazyka. Ze skupiny číslovek jsem vybrala dvě základní – číslo pět a šest. Chtěla jsem spíše nižší čísla (kvůli vyšší frekvenci výskytu), ale číslovky od dvou do čtyř jsem volit nechtěla, protože podstatné jméno za těmito číslovkami stojí v genitivu singuláru (u všech ostatních je v genitivu plurálu). Z nalezených dokumentů jsem vždy vybírala opravdu pouze číslovky pět a šest v základním tvaru, spojení *пять тысяч, пять миллионов, тридцать пять* atd. jsem hned vyřadila. Zprvu jsem pro vyhledávání zvolila slovo *пять*, za ním na vzdálenosti od 1 do 3 (vzdálenost je myšlen počet slov mezi prvním hledaným výrazem a druhým) podstatné jméno v genitivu a nakonec ve vzdálenosti 1 až 5 (záměrně jsem nastavila možnost větší vzdálenosti, protože by to měl být jeden z faktorů ovlivňující číslo přísudku) sloveso ve třetí osobě a v indikativu. Úplně stejně jsem postupovala i u číslovky šest. Dvě číslovky byly zvoleny pro porovnání výsledků. Procentuální zastoupení množného a jednotného čísla by se mělo u obou shodovat. Navíc to jsou takové neutrální kvantifikátory (samy kategorii čísla nevyjadřují). Jelikož podmět ani přísudek nemají svůj zvláštní morfologický tvar, algoritmus vyhledávání v ruském národním korpusu je nemůže rozpoznat. Je tedy nutné všechny nalezené výsledky projít a zjistit, zda je hledaná číslovka podmětem či nikoliv. Také se často stane, že korpus chybně označí výraz například jako sloveso, i když se o něj nejedná. Pro jednodušší rychlejší roztřídění dokumentů jsem v nastavení zvolila řazení výsledků podle data vytvoření v opačném pořadí (tedy od nejmladších po nejstarší), tak aby nebylo potřeba zbytečně procházet výsledky starší roku 2000.

3.2. Výsledky vyhledávání

3.2.1. Výsledky hledání čísla pět

Po zadání výše uvedeného do vyhledávače korpusu bylo nalezeno 1613 dokumentů, z toho 567 bylo od roku 2000, ostatní byly starší. A z těchto 567 dokumentů pouze 83 odpovídalo zadání práce (číslo pět bylo součástí podmětu). Přísudek byl v množném čísle v 69 případech a v jednotném pouze ve 14 viz tabulka.

Celkem výsledků	83 (100%)
Přísudek v singuláru	14 (17%)
Přísudek v plurálu	69 (83%)

Příklady výsledků:

Singulár: „*Уже пять лет прошло с тех пор, как вы приобрели компанию Volvo.*“
(Národní korpus ruského jazyka, 2015)

Plurál: „*Пять похитителей Ивана Касперского сядут в тюрьму по двум статьям*“
(Národní korpus ruského jazyka, 2011.04.24)

3.2.2. Výsledky vyhledávání čísla šest

Korpus našel 426 dokumentů (téměř o třetinu méně než u čísla pět), 246 bylo datováno po roce 2000 a z toho pouze 46 mělo číslo šest v podmětu. V 39 případech byl přísudek v množném čísle a v 7 případech v čísle jednotném:

Celkem výsledků	46 (100%)
Přísudek v singuláru	39 (85%)
Přísudek v plurálu	7 (15%)

Příklady výsledků:

Singulár: „*Шесть лет оставалось до манифеста Эйнштейна-Рассела 1955 года, с которого началось Пагуошское движение ученых за мир и ядерное разоружение.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2004)

Plurál:

„Когда шесть экспертов переходят из одной комиссии в другую, чтобы голосовать, решать чью-то судьбу, — я им не верю.“ (Národní korpus ruského jazyka, 2013)

Zde se zcela jednoznačně potvrzuje teze z teoretické části, tedy že množné číslo je používáno mnohem častěji než číslo jednotné. Dále jsem porovnávala faktory, které byly v teorii vícekrát zmiňovány a zároveň se dají s pomocí korpusu dobře ověřit. Vyšli tyto faktory: slovosled, životnost/neživotnost podmětu, sám kvantifikátor a agentivnost subjektu.

3.3. Slovosled

Abych ověřila, jaký vliv má na číslo přísudku slovosled, zadala jsem nové vyhledávání: sloveso v indikativu a třetí osobě, na vzdálenosti 1 výraz пять a opět na vzdálenosti 1 podstatné jméno v genitivu. Stejným způsobem hledání proběhlo i u čísla šest.

3.3.1. Číslo pět:

Bylo nalezeno 823 dokumentů, 276 bylo od roku 2000, a pouze 80 odpovídalo zadání. Z toho ve 46 případech byl přísudek v množném čísle a ve 34 případech v čísle jednotném.

Celkem výsledků	80 (100%)
Přísudek v singuláru	34 (42,5%)
Přísudek v plurálu	46 (57,5%)

Příklady výsledků:

Singulár:

„Если к кассе стоит пять человек, фыркаю и иду в соседний магазин, там тоже есть все.“ (Národní korpus ruského jazyka, 2001.01.03)

Plurál:

„Благодаря своеобразному видовому составу бактерий в толстом кишечнике преобладают пять типов брожения.“ (Národní korpus ruského jazyka, 2002)

3.3.2. Číslo šest:

Korpus našel celkem 240 výsledků. 140 bylo datováno od roku 2000. V 55 bylo číslo šest součástí podmětu a z toho byl přísudek v jednotném čísle ve 24 případech, v ostatních byl v množném čísle množném.

Celkem výsledků	55 (100%)
Přísudek v singuláru	24 (44%)
Přísudek v plurálu	31 (56%)

Příklady výsledků:

Singulár: *“Сейчас между Россией и Финляндией ежедневно курсирует шесть пар поездов, а пропускная способность — 16 пар поездов.”* (Národní korpus ruského jazyka, 2008.05.14)

Plurál: *„Команда состоит из 10 спортсменов. В поле играют шесть человек, четыре — запасные.“* (Národní korpus ruského jazyka, 2006)

Tímto se potvrzuje, že slovosled je velmi významným faktorem, který má velký vliv na číslo přísudku. Množné číslo sice stále převažuje, ale už jen mírně. Pokud má věta „neobvyklý“ slovosled (tedy že podmět stojí až za přísudkem) je mnohem větší pravděpodobnost použití jednotného čísla. Také se zatím potvrzuje předpoklad, že výsledky obou číslovek se v zásadě shodují.

3.4. Agentivnost podmětu

Podle teorie by měl být i tento faktor velmi důležitý. Problém je, jak míru agentivnosti (schopnosti samostatně vykonávat děj) podmětu přesně a objektivně určit. S tím, jestli je podmět skutečným vykonavatelem děje, by nám mohl pomoci slovesný rod. Činný slovesný rod by měl znamenat aktivitu podmětu a tedy vykonávání děje. Trpný zase pasivní zasažení podmětu dějem. Bohužel sémantický význam může být často úplně jiný. I v případech, kdy je slovesný rod činný, tak významově může být podmět pouhým trpitem děje. Slovesný rod vyjadřuje vztah mezi podmětem, dějem a předmětem. Vlastně ukazuje, jakou má podmět a předmět sémantickou roli ve větě. Jestli je to agens (vykonavatel děje) nebo patiens (je dějem zasažen, ale sám ho nevykonává). Se slovesným rodem v ruštině úzce souvisí i rozdělení sloves na přechodná a nepřechodná. Ruská gramatika (1980, str. 613, §1465) o nich píše následující: *„Переходные глаголы называют действие, которое направлено на объект, выраженный зависимым именем в форме вин. п. (при наличии в предложении отрицания такой вин. п. регулярно заменяется род. п.: читал книгу — не читал книги).... Непереходные глаголы — это все глаголы, которые не управляют вин. (род.)*

надежом. В большинстве случаев это глаголы, действие которых замкнуто в сфере субъекта, не направлено на объект: белеет парус; птица сидит на ветке.“ Dále uvádí, že nepřechodná slovesa mají zvrtné tvary (s postfixem -ся), které často nesou význam pasiva. Což by mohlo být vodítko k správnému určení aktivity nebo pasivity podmětu. Další problém ovšem vzniká při vyhledávání v korpusu. Pokud do vyhledávání zadám pro sloveso страдательный nebo медиальный залог (slovesný rod) a ponechám podmínku indikativu, najde korpus jen velmi málo dokumentů (přesně 40), od roku 2000 je jich pouze 12 a součástí podmětu je číslovka ve třech případech, takže vypovídající hodnota je nulová. I když změním slovosled (sloveso postavíme před číslovku a podstatné jméno) korpus nalezne pouze 5 odpovídajících dokumentů. Jestliže vymažeme podmínku indikativu, je nalezeno dokumentů mnoho, ale ve většině případů jde o přičestí, která jsou velmi specifická a pro mou práci ve většině případech nepoužitelná. Vyzkoušela jsem i hledání podle přechodných a nepřechodných sloves (vyhledávat nepřechodná ve zvrtném tvaru), ale výsledků bylo prakticky stejně, jako na úplném začátku hledání. Proto bylo nejefektivnější projít všechny výsledky dřívějšího hledání znovu (tedy už jen ty, které mají číslovku v podmětu) a vyhledat případy, kdy je podmět aktivním činitelem a kdy pouhým trpítelem děje. Jelikož korpus našel velice málo výsledků sloves v „opravdovém“ pasivu (gramatickém) a všechno ostatní byla přičestí. Rozhodla jsem se rozdělit přísudky podle toho, zda významově opravdu děj vykonává podmět či nikoliv. Hned se nabízí zcela triviální rozdělení na dvě kategorie: a) podmět je skutečným činitelem děje b) podmět sám děj nevykonává. Pokud bych se snažila rozdělit slovesa podle významu, vzniklo by mnoho různých skupinek a v každé by jich bylo pouze pár. Navíc by čistě sémantické zařazení bylo velmi subjektivní, jelikož nejsem rodilý mluvčí ruštiny, tak i dost nepřesné. Nakonec jsem slovesa rozdělila do tří kategorií, které lze zcela jednoduše a objektivně definovat: a) aktivní podmět b) zvrtná slovesa c) pasivní podmět – opisná přičestí se slovesem být (díky tomu je vyhledávání korpusu našlo jako indikativ).

3.4.1. Výsledky číslo 5 obvyklý slovosled:

	aktivní	zvrtné	pasivní	dohromady
Jednotné číslo	10 (71%)	3 (22%)	1 (7%)	14 (100%)
Množné číslo	49 (71%)	17 (25%)	3 (4%)	69 (100%)
Celkem	59 (71%)	20 (24%)	4 (5%)	83 (100%)

Пříklady výsledků:

Jednotné číslo: Aktivní: „*На втором этаже пять человек лежит*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2009)

Zvratné: „*Всего пять процентов относится к НЛЮ.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2013.05.07)

Pasivní: „*Дополнительно пять баллов будет дано кроссвордам с наибольшим количеством слов-чисел*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2006)

Množné číslo: Aktivní: „*Пять ведущих мировых социологов предрекают трудные времена.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2015)

Zvratné: „*Такие системы тесные, пять из этих шести планет вращаются очень близко к звезде.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2013)

Pasivní: „*Пять милиционеров, получивших наибольшее признание населения, будут награждены ценными подарками фонда.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2002.08.19)

Z tabulky vidíme, že aktivních podmětů bylo nejvíce a pasivních nejméně (do výběru se dostaly spíše náhodně, díky opisnému pasivu). Procentuální zastoupení jednotlivých kategorií je zcela rovnoměrné, takže se nedá říci, že by měla sgentivita podmětu jakýkoliv vliv na číslo přísudku.

3.4.2. Výsledky čísla pět obrácený slovosled:

V těchto výsledcích se nevyskytlo žádné pasivum.

	aktivní	zvratné	dohromady
Jednotné číslo	20 (59%)	14 (41%)	34 (100%)
Množné číslo	34 (74%)	12 (26%)	46 (100%)
Celkem	54 (68%)	26 (32%)	80 (100%)

Пříklady výsledků:

Jednotné číslo: Aktivní: „*Сейчас на станции работает пять гидроагрегатов из девяти.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2014)

Zvratné: „*На Каширском шоссе, 45 и 47, строится пять автоцентров.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2008.02.04)

Množné číslo: Aktivní: „*По оценкам специалистов, существуют пять главных факторов* (Národní korpus ruského jazyka, 2011)

Zvratné: „*Официально ядерными державами считаются пять стран.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2009)

Zde vidíme zajímavou tendenci, počty zvratných sloves jsou v jednotném i množném čísle prakticky vyrovnané. Zatímco u aktivních podmětů výrazně převažuje množné číslo.

3.4.3. Výsledky číslo šest obvyklý slovosled:

	aktivní	zvratné	dohromady
Jednotné číslo	6 (86%)	1 (14%)	7 (100%)
Množné číslo	29 (74%)	10 (26%)	39 (100%)
Celkem	35 (76%)	11 (24%)	46 (100%)

Příklady výsledků:

Jednotné číslo: Aktivní: „*Шесть лет ушло на то, чтобы выйти на след вдовы солдата*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2013.05.17)

Zvratné: „*“Орфей”! Шесть опер осталось.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2010)

Množné číslo: Aktivní: „*Шесть человек создают коммерческую фирму, реализуют идеи, наработанные в лабораториях, и кормят свой институт.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2003.07.22)

Zvratné: „*Шесть семей останутся бездетными.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2003.02.04)

Podle výsledků z tabulky pro číslo šest to vypadá, že agentivita podmětu, případná zvratnost slovesa nemá téměř žádný vliv na číslo přísudku. Tedy aspoň ta gramatická, u té sémantické by mohly být výsledky zajímavější, ale na to by bylo potřeba mnohonásobně více dokumentů, tolik jich bohužel není v korpusu dostupných a také není v silách jedince je všechny projít a rozřídít.

3.4.4. Výsledky číslo šest obrácený slovosled:

	aktivní	zvrtné	dohromady
Jednotné číslo	16 (67%)	8 (33%)	24 (100%)
Množné číslo	24 (77%)	7 (23%)	31 (100%)
Celkem	40 (73%)	15 (27%)	55 (100%)

Příklady výsledků:

Jednotné číslo: Aktivní: „*Пройдет шесть недель: если жених невесту «взять не хочет» или сама невеста жениха не желает, — «в том им свобода!»*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2012)

Zvrtné: „*В год проводится шесть выставок.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2004.07.24)

Množné číslo: Aktivní: „*У меня работают шесть мастеров из Италии.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2011)

Zvrtné: „*Если склейку выполнять в один прием, то понадобятся шесть струбцин.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2003.12.16)

Zde to vypadá velmi podobně, jako u čísla pět. Můžeme pozorovat, že počty zvrtných sloves jsou v obou číslech vyrovnané. Z toho můžeme vyvodit, že při obráceném slovosledu než je obvyklé (přísudek stojí před podměttem), je malinko vyšší pravděpodobnost, že přísudek vyjádřený zvrtným slovesem bude v jednotném čísle. Rozhodně však nemůžeme mluvit o silném faktoru, jde spíše o okrajový poznatek. Navíc se ani nepotvrdilo, že se ve větách s obráceným slovosledem vyskytuje více přísudků vyjádřených zvrtným slovesem.

3.5. Životnost podmětu

Dalším ze zásadních faktorů by měla být životnost. Nejprve jsem zadala nové vyhledávání do korpusu, přidala jsem podmínku životnosti u podstatného jména, ale ukázalo se, že chybovost vyhledávání je velmi velká. Aby byly výsledky u všech zkoumaných faktorů shodné, rozhodla jsem se projít již roztřízené výsledky a vybrat ty, kde je podmět životný. Rozhodla jsem se zaměřit pouze na reálnou životnost, které by podle teorie měla mít na číslo přísudku větší vliv než ta mluvnická.

3.5.1. Výsledky pro číslo pět a obvyklý slovosled:

Reálná životnost: Z celkového počtu 83 výsledků byl podmět v 60 případech neživotný a 23 životný. Je nutné poznamenat, že mluvnická životnost se ve všech případech shodovala s tou reálnou.

	životný	neživotný	dohromady
Jednotné číslo	2 (14%)	12 (86%)	14 (100%)
Množné číslo	21 (30%)	48 (70%)	69 (100%)
Celkem	23 (28%)	60 (72%)	83 (100%)

Příklady výsledků:

Jednotné číslo: Životné: „*Как минимум пять человек вздохнет спокойно.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2012)

Neživotné: „*Пять пуль скользнуло по стеклу.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2002)

Množné číslo: Životné: „*Пять победителей получают в подарок парфюмированную воду Valentino Gold и пояс Valentino Gold.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2002.10.04)

Neživotné: „*В мире пять государств обладают таким оружием (еще несколько им обладают по факту).*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2001.10.31)

Bohužel vzorek v korpusu neobsahoval dostatečné množství výsledků, takže závěr zkoumání nebude úplně relevantní. Je tu celkem velký nepoměr v počtu životných a neživotných podmětů. Velká většina podmětů je neživotných. Navíc je zde celkově malý počet výsledků v čísle jednotném, což může závěry také zkreslovat. Nicméně můžeme říci, že z tabulky výše je patrná tendence k většímu použití jednotného čísla u neživotného podmětu. Z celkem 14 výsledků v jednotném čísle, byl ve 12 případech podmět neživotný.

3.5.2. Výsledky číslo pět obrácený slovosled

Vzhledem k většímu počtu přísudků v jednotném čísle, by v tomto zkoumání měly vyjít zajímavější a hlavně relevantnější výsledky.

Reálná životnost (obrácený slovosled):

	životný	neživotný	dohromady
Jednotné číslo	8 (22%)	26 (78%)	34 (100%)
Množné číslo	8 (17%)	38 (83%)	46 (100%)
Celkem	16 (20%)	64 (80%)	80 (100%)

Příklady výsledků:

Jednotné číslo: Životný: „*Оптимальным вариантом экипажа считается пять человек.*“
(Národní korpus ruského jazyka, 2004.05.24)

Neživotný: „*Всего в боевом составе ВМС насчитывается пять кораблей данного типа.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2004.07.26)

Množné číslo: Životný: „*Сегодня в Макариево-решемском мужском монастыре постоянно живут пять молодых послушников*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2003)

Neživotný: „*На о. Баффинова Земля к учениям присоединятся пять вертолетов СН-146 «Гриффон».*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2004.05.24)

I když v tomto případě byl počet přísudků v jednotném čísle výrazně vyšší, než při obvyklém slovosledu, celkový počet životných podmětů byl relativně nízký. Znovu se utvrzujeme v tendenci neživotných podmětů v jednotném čísle, přestože se počet životných v singuláru trochu zvýšil, je většina stále neživotných. Ze všech výsledků je vidět, že procentuální počet neživotných podmětů v jednotném čísle je ve všech případech velmi podobný. Je patrné větší zastoupení neživotných podmětů v jednotném čísle, ale kvůli malému počtu dokumentů a mnohanásobně většímu celkovému počtu neživotných podmětů, nemohou být tyto výsledky pokládány za zcela relevantní. Můžeme říci, že životnost/neživotnost podmětu může mít jistý vliv, ale určitě nebude tak zásadní, jako třeba slovosled. Zkoumání u čísla šest by to mělo pouze potvrdit.

3.5.3. Výsledky číslo šest obvyklý slovosled:

Reálná životnost:

	životný	neživotný	dohromady
Jednotné číslo	1 (14%)	6 (86%)	7 (100%)
Množné číslo	14 (36%)	25 (64%)	39 (100%)
Celkem	15 (33%)	31 (67%)	46 (100%)

Příklady výsledků:

Jednotné číslo: Životný: „*Шесть человек расхватало добычу.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2000)

Neživotný: „*Шесть секций требует установки на такой ровной поверхности.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2004.02.13)

Množné číslo: Životný: „*Шесть Котят Есть Хотят.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2001)

Neživotný: „*Шесть дополнительных зажимов фиксируют багажник на водостоке.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2002.05.15)

I zde se setkáváme se stejnými problémy jako u čísla pět, tedy malý počet přísudků v jednotném čísle a mnohem vyšší počet neživotných podmětů.

Procentuální zastoupení životných a neživotných v každém čísle zůstávají podobné.

3.5.4. Výsledky číslo šest obrácený slovosled:

Reálná životnost:

	životný	neživotný	dohromady
Jednotné číslo	1 (4%)	23 (96%)	24 (100%)
Množné číslo	13 (42%)	18 (58%)	31 (100%)
Celkem	14 (25%)	41 (75%)	55 (100%)

Příklady výsledků:

Jednotné číslo: Životný: „*Первый экипаж наземного «полета» составит шесть человек.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2007)

Neživotný: „*Стоит шесть кроватей, шесть тумбочек.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2005)

Množné číslo: Životný: „*В десантном отделении размещаются шесть пехотинцев.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2004.10.25)

Neživotný: „*В тендере не случайно участвуют шесть компаний.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2002.02.27)

Všechny výsledky při zkoumání životnosti odpovídají předpokladu, že neživotný podmět bude v jednotném čísle s větší pravděpodobností než podmět životný. Bohužel byl k dispozici jen malý počet dokumentů pro jisté ověření tohoto předpokladu. Nicméně jsme tuto tendenci

mohli pozorovat ve všech případech, proto můžeme závěrem říci, že životnost u kvantifikovaných subjektů má vliv na číslo přísudku. Pokud je kvantifikovaný podmět životný, je menší pravděpodobnost, že bude v jednotném čísle.

Na kvantifikátorech pět a šest jsem prověřila tři hlavní faktory, které byly zmiňovány téměř ve všech prostudovaných teoretických pracích, týkajících se shody podmětu s přísudkem v případech, kdy je podmět kvantifikován. Jednalo se o slovosled, životnost a agentivitu podmětu. Ukázalo se, že nejsilnějším faktorem majícím vliv na číslo přísudku je slovosled. Počet přísudků v množném čísle při obvyklém slovosledu byl něco přes 80%, zatímco u obráceného slovosledu to bylo jen lehce přes 50%. Vliv životnosti/neživotnosti na číslo přísudku; bohužel nemohu tak jednoznačně potvrdit, protože jsem neměla k dispozici dostatečné množství výsledků. Nicméně ze všech prohlédnutých výsledků; lze usuzovat, že neživotné podmínky budou v jednotném čísle spíše než ty životné. Dalším zkoumaným faktorem byla agentivita podmětu. Dá se říci, že vliv agentivity podmětu je zanedbatelný. Ve větách s obráceným slovosledem se sice dalo pozorovat, že zvrtná slovesa byla nepatrně více v jednotném čísle, ale rozhodně nejde zvrtnost slovesa v přísudku označit za významný faktor, spíše bych řekla, že tam jistý vliv být může, ale z výsledků, které mám k dispozici, ho nelze prokázat. Z počátku jsem chtěla zkoumat i další faktory, jako vzdálenost podmětu od přísudku, vliv přívlastků atd. Jenže vzhledem k celkovému počtu výsledků by to bylo bezpředmětné. Tři faktory, kterými jsem se zabývala, se dají určit v každé větě (tedy pokud nebereme mluvnickou životnost, ale většina podmětů byla stejně rodu mužského). Jenže vět s velkou vzdáleností podmětu od přísudku bylo ve výsledcích pár, stejně jako vět s určitým přívlastkem, proto jsem od toho nakonec upustila. Nicméně jsem při analyzování výsledků narážela na některé případy, které byly popsány v teorii, například slovesa plynutí času byla téměř ve všech případech v jednotném čísle: „*Проходит шесть дней.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2001), „*проходит пять минут*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2010). Dalším případem, který byl často v jednotném čísle, byly věty se slovesem být: „*Пройдет еще немного времени, и у нас будет шесть картин.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2003.06.30) Stejně tak i věty se slovesem хватить: „*Приводи себя в порядок. Пять минут хватит?*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2001)

Na číslovkách pět a šest jsem potvrdila několik předpokladů z teoretické části, zajímavé je, že jako nejsilnější faktor vyšel slovosled, který velká část ruskojazyčných publikací buď nezmiňuje vůbec, anebo jen okrajově. Za stěžejní (spolu s životností) ho považuje pouze Corbett (1979, s. 103). Na základě prostudované teoretické literatury, se domnívám, že ruští

badatelé se zaměřují spíše na hloubkovou analýzu (hlavně sémantické a stylistické roviny), zatímco zkoumání výsledků v korpusu, i kvůli jejich povaze, jde spíše po povrchu.

Pro srovnání jsem vyhledala ještě hromadné podstatné jméno (aby byl jiný kvantifikátor), vybrala jsem si slovo *большинство*, protože je velmi frekventované a mohlo by se tedy i hojně vyskytovat v korpusu. Tentokrát jsem vyhledávala následujícím způsobem: slovo *большинство*, na vzdálenosti jedna podstatné jméno v genitivu a na vzdálenosti jedna sloveso v indikativu a třetí osobě. V tomto případě jsem již faktor vzdálenosti vyřadila a sledovala pouze slovosled, životnost a aktivitu podmětu, abych mohla výsledky dobře porovnat se závěry, které jsem získala při vyhledávání číslovek. Nicméně jsem pořad vyhledávala pouze výsledky od roku 2000 a mladší.

3.6. Výsledky slova *БОЛЬШИНСТВО*

3.6.1. Výsledky *большинство* obvyklý slovosled:

Celkem korpus našel 1866 dokumentů, z toho 962 bylo mladších roku 2000. V 647 případech bylo *большинство* podmětem.

Celkem výsledků	647 (100%)
Jednotné číslo	288 (45%)
Množné číslo	359 (55%)

Příklady výsledků:

Jednotné číslo: „*Большинство исследований показывает, что женщины более склонны к благотворительности и волонтерству.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2014)

Množné číslo: „*Большинство людей заражаются им на протяжении жизни.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2017.08.27)

Hned první tabulka poskytuje velmi zajímavé výsledky. Slovo *большинство* nabízí mnohem více výsledků z korpusu ke zkoumání (je častěji podmětem a mnohem více používané než konkrétní číslovky). Také je vidět, že jednotné číslo při obvyklém slovosledu je v přísudku používáno mnohem častěji, než u číslovek, je to téměř v polovině případů (oproti cca 15%

jednotného čísla u číslovek). Tím se jednoznačně potvrzuje teorie, že sám kvantifikátor má velký vliv na volbu čísla přísudku.

3.6.2. Výsledky *БОЛЬШИНСТВО* obrácený slovosled:

Vyhledávání zde probíhalo úplně stejně, jako v případě číslovek: sloveso v indikativu a třetí osobě, na vzdálenosti jedna slovo *большинство* a za ním také na vzdálenosti jedna podstatné jméno v genitivu.

Při obráceném slovosledu našel korpus výrazně méně výsledků celkem 471, jen 238 jich bylo od roku 2000. A pouze v 107 případech bylo slovo *большинство* podmětem.

Celkem výsledků	107 (100%)
Jednotné číslo	79 (74%)
Množné číslo	28 (26%)

Příklady výsledků:

Jednotné číslo: „*На языке разговаривает большинство детей, но его использование может быть ограниченным.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2015)

Množné číslo: „*А именно в таких условиях обитают большинство бабочек.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2014)

Znovu se z tabulky potvrzuje, že slovosled má na číslo přísudku velmi výrazný vliv. Zatímco v případě obyčejného slovosledu bylo v jednotném čísle 45% výsledků, při obráceném se to zvýšilo až na 74%.

Životnost a aktivitu podmětu jsem ověřovala naprosto stejným způsobem jako u čísla pět a šest.

3.7. Agentivita podmětu:

3.7.1. Výsledky *БОЛЬШИНСТВО* obvyklý slovosled:

	aktivní	zvrtné	dohromady
Jednotné číslo	199 (69%)	89 (31%)	288 (100%)
Množné číslo	268 (75%)	91 (25%)	359 (100%)
Celkem	467 (72%)	180 (28%)	647 (100%)

Příklady výsledků:

Jednotné číslo: Aktivní: *„Другой вопрос, что большинство граждан предпочитает текущее потребление»* (Národní korpus ruského jazyka, 2014)

Zvrtné: *„Подавляющее большинство банкиров попытается сберечь нынешний запас ликвидности.»* (Národní korpus ruského jazyka, 2014)

Množné číslo: Aktivní: *„Большинство русских имеют столь сильный иммунитет к пропаганде, что она стекает с них как с утки вода.»* (Národní korpus ruského jazyka, 2017.05.03)

Zvrtné: *„Ведь большинство психологов отказываются даже видеть связь между депривацией и развитием мозга.»* (Národní korpus ruského jazyka, 2016)

Vidíme, že procentuální zastoupení zvrtných sloves je podobné jako u číslovek, v tomto případě bylo výsledků dostatek a stejně jsou výsledky podobné. Takže se dá usuzovat, že aktivita podmětu je zanedbatelný faktor, i když zvrtná slovesa bývají troch častěji v jednotném čísle, než „aktivní“ slovesa. Ukázalo se to hezky i na číslovkách a malý počet výsledků na to neměl téměř žádný vliv.

3.7.2. Výsledky *БОЛЬШИНСТВО* obrácený slovosled:

	aktivní	zvrtné	dohromady
Jednotné číslo	52 (66%)	27 (34%)	79 (100%)
Množné číslo	22 (79%)	6 (21%)	28 (100%)
Celkem	74 (69%)	33 (31%)	107 (100%)

Пříklady výsledků:

Jednotné číslo: Aktivní: „*Саму идею развития в России сети ВСМ поддерживает большинство экспертов по транспорту.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2014)

Zvratné: „*При давности повреждения в 150 лет восстанавливается большинство характеристик сообщества.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2005)

Množné číslo: Aktivní: „*Хотя, как отмечают большинство экспертов страхового рынка, страховать в нашей стране больше не стали.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2004.12.13)

Zvratné: „*Или полуудача, какой становятся большинство переводов.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2012)

I s obráceným slovosled je procentuální zastoupení zvratných i aktivních v jednotlivých číslech je téměř totožné jako u obyčejného slovosledu.

3.8. Životnost podmětu:

I tentokrát chci zkoumat reálnou životnost. Pokud je výběr čísla opravdu spíše intuitivní záležitostí autora daného textu, měla by být důležitější právě životnost reálná. Je ovšem nutné přiznat, že ve většině případů se reálná a mluvnická životnost shodují. Konkrétně zde jsem narazila pouze na jedno slovo - *народ* (ale bylo použito ve více dokumentech), u kterého se neshodovala reálná a mluvnická životnost.

Reálná životnost (obvyklý slovosled):

	životné	neživotné	dohromady
Jednotné číslo	176 (61%)	112 (39%)	288 (100%)
Množné číslo	263 (73%)	96 (27%)	359 (100%)
Celkem	439 (68%)	208 (32%)	647 (100%)

Пříklady výsledků:

Jednotné číslo: Životné: „*Большинство аналитиков прогнозирует, что швейцарский центробанк продолжит придерживаться политики по удержанию уровня 1, 2 франка за евро как минимум до 2016 года.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2014)

Neživotné: „*Подавляющее большинство предложений исходит от москвичей.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2013.04.08)

Množné číslo: Životné: „*Большинство экономистов полагают, что угроза обвала китайской экономики, вполне реальная еще полгода назад, сегодня практически миновала, а в целом нынешний год будет удачнее предыдущего.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2013)

Neživotné: „*Однако большинство проповедников выглядят куда адекватнее.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2013)

Tady se jasně ukazuje, že životnost na číslo přísudku vliv má. Je tu jasně vidět, že neživotné podmínky jsou mnohem častěji v jednotném čísle než podmínky neživotné.

	životné	neživotné	dohromady
Jednotné číslo	176 (40%)	112 (54%)	288 (45%)
Množné číslo	263 (60%)	96 (46%)	359 (55%)
Celkem	439 (100%)	208 (100%)	647 (100%)

Z této tabulky jde lépe určit poměr neživotných v jednotném a množném čísle a je krásně vidět, že neživotné podmínky v jednotném čísle převažují. Zatímco u životných podmětů je to přesně naopak.

Reálná životnost (obrácený slovosled):

	životné	neživotné	dohromady
Jednotné číslo	46 (58%)	33 (42%)	79 (100%)
Množné číslo	16 (57%)	12 (43%)	28 (100%)
Celkem	62 (58%)	45 (42%)	107 (100%)

Příklady výsledků:

Jednotné číslo: Životné: „*Ведь возможное, как считает большинство людей, не существует.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2006)

Neživotné: „*В него входит большинство объектов социальной сферы.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2003)

Množné číslo: Životné: „*Наташа говорит, что так живут большинство финнов, это их стиль жизни, но от такой полудремы она, конечно, очень страдает.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2000-2001)

Neživotné: „*Его поддерживают большинство автокомпаний.*“ (Národní korpus ruského jazyka, 2002.04.11)

I v tabulce výše je jasná tendence neživotných podmětů v jednotném čísle. Také je ale patrné, že slovosled má na číslo přísudku mnohem větší vliv než životnost/neživotnost podmětu.

	životné	neživotné	dohromady
Jednotné číslo	46 (74%)	33 (73%)	79 (74%)
Množné číslo	16 (26%)	12 (27%)	28 (26%)
Celkem	62 (100%)	45 (100%)	107 (100%)

Ze všeho výše uvedeného je možné usuzovat, že životnost má vliv na číslo přísudku. Tento vliv je ovšem mnohem menší než vliv slovosledu. Na druhou stranu je ale výrazně větší než vliv agentivity podmětu, jenž je téměř zanedbatelný. U slova *большинство* byla většina podmětů životná, zatímco u číslovek byla většina neživotná. Vychází to ze samotné podstaty slov. Číslovky bývají méně často podměty a ještě méně často se používají se životnými podstatnými jmény. Zatímco *большинство* je ze své podstaty mnohem častěji podmětem a více se používá se životnými podstatnými jmény. Díky tomuto rozdílu a velkému počtu výsledků u slova *большинство*, se dá prokázat, velký vliv životnosti na číslo přísudku a jasná tendence neživotných podmětů být spíše v jednotném čísle.

Hromadné podstatné jméno *большинство* nám potvrdilo některé předpoklady z teoretické části a znovu jsem si ověřila výsledky, které jsem získala zkoumáním číslovek pět a šest. Taky jsem tímto dokázala, že sám kvantifikátor má velký vliv na číslo přísudku.

4. Závěr:

Teoretická část práce ukázala, jak může být shoda různorodá a že má mnoho různých funkcí a podob v jazykovém systému. Zaměřila jsem se hlavně na specifické a problematické formy shody v ruštině a češtině. Zjistila jsem, že stěžejní rozdělení je na shodu podle formy (většinou členy se shodují čistě podle mluvnických kategorií) a shodu podle smyslu (pokud se reálný význam odlišuje od mluvnických kategorií, může být shoda realizována právě podle významu).

Druhou polovinu teoretické práce jsem věnovala pouze kvantifikovaným podmínkám v ruštině a jejich shodě s přísudkem. Prošla jsem a shrnula některé teoretické práce, zabývající se tímto jevem. Z tohoto shrnutí vyplynulo, že většina číslovek není specifikována z hlediska rodu ani z hlediska čísla, proto je shoda s nimi tak problematická. Další nejasnosti působí i jiné kvantifikátory, samy jsou třeba v jednotném čísle, ale významově ukazují na nějaké větší množství předmětů, živočichů nebo lidí. A proto se zde mohou projevat oba výše zmíněné typy shody. Jednotné číslo značí formální shodu, množné číslo pak ukazuje na shodu podle smyslu. Teoretické práce také ukázaly, že faktorů ovlivňujících číslo přísudku je opravdu velké množství. Kromě sémantických faktorů by na něj měla mít značný vliv i životnost podmětu a jeho aktivita nebo pasivita.

V praktické části jsem ověřovala předpoklady z části teoretické. Jednou z základních teorií, kterou se nesporně podařilo prokázat, je premisa, že množné číslo se používá v těchto případech obecně více než číslo jednotné. Původně jsem chtěla ověřovat více faktorů, například vzdálenost podmětu od přísudku, ale počty výsledků v korpuse na to byly příliš nízké. Nakonec jsem ověřila čtyři faktory: slovosled, životnost, aktivitu podmětu a sám kvantifikátor. Jako nejvýraznější a nejdůležitější faktor se projevil slovosled, který výrazně ovlivňuje číslo přísudku. Pokud je slovosled obvyklý (tedy podmět a za ním přísudek), bývá přísudek spíše v čísle množném, jestliže je obrácený (přísudek a za ním podmět) je větší pravděpodobnost, že bude přísudek v jednotném čísle.

Jako druhý nejdůležitější faktor vyšel samotný kvantifikátor. Pokud byla kvantifikátorem základní číslovka (při obvyklém slovosledu), bylo přísudků v množném čísle kolem 85%, avšak se slovem *большинство* to bylo už je 55% (taktéž při obvyklém slovosledu).

Třetím faktorem se stala životnost, bezpochyby má na číslo přísudku vliv, ale rozhodně ne tak zásadní jako slovosled a kvantifikátor. U neživotných podmětů má přísudek tendenci být spíše v jednotném čísle a u těch životných zase v čísle množném. Také se ukázalo, že na číslo přísudku má větší vliv životnost reálná než ta mluvnická.

Posledním zkoumaným faktorem byla agentivita podmětu. Kvůli nedostatku výsledků z korpusu jsem ji zkoumala pouze podle rodu slovesa a jeho případné zvrtnosti. Zjistila jsem, že vliv takovéto aktivity je opravdu zanedbatelný a číslo přísudku prakticky neovlivňuje. Myslím, že mnohem větší vliv zde má samotný význam slovesa, tedy jestli opravdu vyjadřuje aktivní děj anebo třeba jen stav, či trpěný děj.

Praktická část tímto způsobem potvrdila, některé premisy z části teoretické a některé naopak vyvrátila. Mnoho jich bohužel zůstalo nepotvrzených.

Určitě je zde prostor pro další zkoumání. Bylo by například zajímavé přidat některé číslovky, které jsou specifikovány z hlediska rodu a čísla a poté výsledky porovnat s číslovkami nspecifikovanými. Dále by také mohlo být zajímavé porovnání slova *большинство* s jinými hromadnými podstatnými jmény. Nebo zkoumat vliv dalších větných členů (například přívlastku). Kvantifikované subjekty jsou zkrátka opravdu rozsáhlé téma a pole možného výzkumu je opravdu velmi široké. Doufám, že má práce poslouží jako základ k dalšímu bádání.

5. Použitá literatura a zdroje:

ANDERSON, Stehen, R. A-Morphous Morphology (Cambridge Studies in Linguistics), Cambridge: Cambridge University Press 1992. ISBN 978-0-521-37260-2

BARLOW, Michael, and Charles A. Ferguson (eds.) Agreement in Natural Language. Stanford, CA: Center for the Study of Language and Information. 1988. ISBN 0-937073-02-4

BAUER, Jaroslav, ŽAŽA, Stanislav a MRÁZEK, Roman. Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy. Díl 2, Skladba. 2., opr. vyd. Praha: SPN, 1966. 494, [1] s. Jazykové učebnice pro veřejnost

CORBETT, Greville G. Agreement. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. xviii, 328 s. Cambridge textbooks in linguistics. ISBN 0-521-00170-6

CORBETT, Greville G. Predicate agreement in russian. Birmingham Slavonic Monographs No. 7, University of Birmingham, 1978

FLÍDROVÁ, Helena a ŽAŽA, Stanislav. Sintaksis ruskogo jazyka v sopostavlenii s češkim. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 163 s. Skripta. ISBN 80-244-1104-0

GOLUB, Irina Borisovna. Novyj spravočnik po ruskomu jazyku i praktičeskoj stilistike: učebnoje posobije. Moskva: Eksmo, 2007. 460 s. Obrazovatel'nyj standart XXI. ISBN 978-5-699-17001-2.

GRAUDINA, Ljudmila Karlovna, ICKOVIČ, Viktor Aleksandrovič a KATLINSKAJA, Lija Pavlovna. Grammatičeskaja pravil'nost ruskog reči: Opyt častotno-stilističeskogo slovarja variantov. Moskva: Nauka, 1976. 456 s.

GREPL, Miroslav et al. Příruční mluvnice češtiny. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. 800 s. ISBN 80-7106-134-4.

GVOZDEV, Aleksandr Nikolajevič. Sovremennyj russkij literaturnyj jazyk. Čast' 2, Sintaksis. Moskva: Učpedgiz, 1958. 303 s.

KAPLANOVÁ, M.: Shoda a její zvláštní případy. In: Bádání o jazycích a literaturách. Praha 2002.

Bádání o jazycích a literaturách. Praha: Ústav českého jazyka a teorie komunikace, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2002. 207 s. Opera linguae bohemicae studentium; sv. 5. ISBN 80-7308-029-X.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. Nový encyklopedický slovník češtiny. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. ISBN 978-80-7422-480-5.

PANEVOVÁ, Jarmila a kol. Mluvnice současné češtiny. 2, Syntax češtiny na základě anotovaného korpusu. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014. 291 s. ISBN 978-80-246-2497-6.

ROZENTAL', Ditmar El'jaševič. Slovar'-spravočnik lingvističeskich terminov. Moskva, 1985.

Russkaja grammatika. Tom 2, Sintaksis. Moskva: Nauka, 1982. 709 stran.

SKOBLIKOVA, Jelena Sergejevna. Soglasovanije i upravljenje v russkom jazyke: Moskva: Prosveščeniye, 1971. 240 s.

ŠMILAUER, Vladimír. Novočeská skladba. Vyd. 3., v SPN 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969. 574 s. Edice Vysokoškolské příručky. Str. 52-53

Согласование. In. Bol'soj ènciklopedičeskij slovar', Moskva: Sovětskaja enciklopedija, 1991, s. 1236. ISBN 5-85270-042-8

SUPRUN, Adam Jevgen'jevič. Slavjanskije čislitel'nyje: stanovlenije čislitel'nych kak osoboj časti reči. Minsk: Belorusskij gos. univ., 1969. 232 s.

UŠAKOV, Dmitrij Nikolajevič, ed. Tolkovyj slovar' russkogo jazyka. Moskva: Sov. enciklopedija, 1935-1940. 4 sv.

VALGINA, Nina Sergejevna. Sintaxis sovremennogo russkogo jazyka: učebnik, Agar, 2000. ISBN 5-89218-113-8

VINOGRADOV, Viktor. Grammatika russkogo jazyka, sintaxis, tom 2, izdat'elstvo akademii nauk SSSR, Moskva 1960

5.1 Online zdroje

Adámek Petr magazín aktuálně : <https://magazin.aktualne.cz/kultura/recenze-system-of-a-down-neprijeli-do-prahy-delat-show-prije/r~74d97b8c503411e7a6500025900fea04/>

Poslední přístup:4.4.2020

Český národní korpus - SYN2015. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Jarmila Panevová, Vladimír Petkevič, Petr Karlík (1), Ivona Kučerová (2) (2017): SHODA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: <https://www.czechency.org/slovník/SHODA> (poslední přístup: 1. 4. 2020)

Petr Karlík (2017): PŘIMYKÁNÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: <https://www.czechency.org/slovník/PŘIMYKÁNÍ> (poslední přístup: 1. 4. 2020)

5.2. Doklady z ruského národního korpusu

1. Андрей Митьков. «Она была на грани жизни и смерти...». Лучшую российскую биатлонистку обвиняют в применении допинга // «Известия», 2003.02.20

2. Кошелек или жизнь // «Известия», 2002.01.25

3. Армен Медведев. Территория кино (1999-2001)

4. Татьяна Тренина. Никогда не говори «навсегда» (2004)
5. И. К. Архипова. Музыка жизни (1996)
6. Денежные переводы мигрантов -- фактор инновационного развития мировой финансовой инфраструктуры // «Вопросы статистики», 2004
7. неизвестный. Вести с пяти материков // Юный техник, 2013
8. М. М. Пришвин. Дневники (1926)
9. Содружество Независимых Государств // «Дипломатический вестник», 2004
10. Егор Радов. Змеесос (2003)
11. Василий Песков. Зимовка (1983-1984)
12. Пресс-коктейль // «Вечерняя Казань», 2003.01.14
13. коллективный. Сквозь призму Чернобыля: диалоги о мире и войне // «Наука и жизнь», 2006
14. Дмитрий Емец. Таня Гроттер и магический контрабас (2002)
15. Ирина Полянская. Площадь (1996)
16. Б. С. Житков. Шквал (1928)
17. Давид Дар. Богиня Дуня и другие невероятные истории (1964)
18. Борис Руденко. Партия «пять шаров» // «Наука и жизнь», 2007
19. Василий Гроссман. Жизнь и судьба, ч. 1 (1960)
20. Анатолий Азольский. Лопушок // «Новый Мир», 1998
21. А. Н. Островский. Гроза (1860)
22. Е. А. Салиас. На Москве (1880)
23. Владимир Дудинцев. Не хлебом единым (1956)
24. Борис Стрельников, Василий Песков. Земля за океаном (1977)
25. Валерий Аграновский. Вторая древнейшая. Беседы о журналистике (1976-1999)
26. Л. М. Леонов. Русский лес (1950-1953)
27. Михаил Чулаки. Борисоглеб (1996)
28. Людмила Гурченко. Аплодисменты (1994-2003)
29. Я. М. Бергер. О достоверности экономического роста Китая и «Китайской угрозе» // «Проблемы Дальнего Востока», 2002.12.30
30. Виталий Шлыков. Черный хлеб военного бизнеса // «Отечественные записки», 2003
31. В. А. Александр. Битва с обмылками // «Столица», 1997.09.29
32. Ли Шуфу. Китайско-шведская платформа // «Эксперт», 2015
33. Пять похитителей Ивана Касперского сядут в тюрьму по двум статьям (2011.04.24)

34. Геннадий Горелик. Андрей Сахаров. Наука и свобода (2004)
35. Галина Волчек. «Верю во взаимность во всем, не только в любви» // «Огонек», 2013
36. Можно работать на себя // «Аргументы и факты», 2001.01.03
37. Соносенсибилизация материалов для направленного транспорта лекарственных веществ // «Российский химический журнал», 2002
38. Мария Лебедева. Наезд на трассу (2008.05.14) // <http://www.rbcdaily.ru/2008/05/14/industry/342742.shtml>, 2008
39. Борис Руденко, Сергей Фокин. Возвращение русской лапты // «Наука и жизнь», 2006
40. Андрей Геласимов. Дом на Озерной (2009)
41. Виктория генн. За гранью объяснимого (2013.05.07) // «Новгородские ведомости», 2013
42. обобщенный. Заочный чемпионат России по решению головоломок. 2006 год // «Наука и жизнь», 2006
43. Александр Механик. «Где глаз людей обрывается куцый...» // «Эксперт», 2015
44. Лев Зеленый. Экзопланеты: в поисках второй Земли // «Знание-сила», 2013
45. Сергей Ждакаев. Тула выберет лучшего милиционера и тюремщика // «Известия», 2002.08.19
46. Александр Попов, Александр Ивантер. От периферии к провинции // «Эксперт», 2014
47. Дмитрий Козловский, Юлия Карулина. «Нам нужно быть готовыми к приходу зарубежных автодилеров» (2008.02.04)
48. Владимир Антипин, Анна Рудницкая. Горит все огнем // «Русский репортер», № 22 (200), 9 июня 2011, 2011
49. Е. М. Примаков. Мир без России? К чему ведет политическая близорукость (2009)
50. Алиса Селезнева. Записка в патроне (2013.05.17) // «Новгородские ведомости», 2013
51. Борис Евсеев. Евстигней // «Октябрь», 2010
52. Андрей Камакин. Новая индустриализация // «Итоги», 2003.07.22
53. Наталья Коньгина. Анатолий Антонов: «Как устроить бэби-бум» // «Известия», 2003.02.04
54. Александр Савинов. «Свидания в огороде и законы Петра I» // «Знание - сила», 2012

55. О. В. Папков. Газкомплектимпэкс: сотрудничество с дочерними обществами ОАО «Газпром» // «Газовая промышленность», 2004.07.28
56. Игорь Найденов, Макс Ибрагимов. Макс Ибрагимов: «Совсем другой мебель» // «Русский репортер», № 34 (212), 1 сентября 2011, 2011
57. Н. Николаев. Звезда под новогоднюю елку // «Сельская новь», 2003.12.16
58. Екатерина Завершнева. Высотка (2012) [омонимия не снята] Все примеры
59. Наталья Шмелькова. Последние дни Венедикта Ерофеева (2002)
60. Внимание! Конкурс! // «Домовой», 2002.10.04
61. Дмитрий Сафонов. Услышать трехминутное эхо. Есть ли оптимальное число у ядерных боеголовок // «Известия», 2001.10.31
62. Зарубежные бронированные ремонтно-эвакуационные машины на базе танков // «Зарубежное военное обозрение», 2004.05.24
63. Информация // «Зарубежное военное обозрение», 2004.07.26
64. Кризисы. Конфликты. Войны // «Зарубежное военное обозрение», 2004.05.24
65. Андрей Сотников. Монах-десантник, или К Богу через бесов (2003)
66. Михаил Анчаров. Сода-солнце (1980-2000)
67. Любовь Стоцкая. На грош пятаков, или Скупой платит дважды (2004) // «Бизнес-журнал», 2004.02.13
68. Виктор Слипенчук. Зинзивер (2001)
69. Николай Качурин. Девяностый из девяноста // «Автопилот», 2002.05.15
70. Л. Горшков. Полет человека на Марс // «Наука и жизнь», 2007
71. Нонна Мордюкова. Казачка (2005)
72. Боевые машины пехоты зарубежных стран // «Зарубежное военное обозрение», 2004.10.25
73. Ольга Губенко. За непрозрачность «Газпром» ответит аудитором // «Известия», 2002.02.27
74. Ирина Плыткевич. Разбираемся с прививками. Часть 8. Папиллома (2017.08.27)
75. Наталья Модель, Александр Егоров. Большие проблемы малых языков // «Эксперт Северо-Запад», 2015
76. Алексей Шлыков. Поймать Аполлона // «Русский репортер», 2014
77. Иван Клюев. Ампутация накоплений // «Эксперт»,
78. Дмитрий Яковенко. Пессимизм с легким привкусом паники // «Эксперт», 2014
79. Василий Аверченко. «Вы своей пропаганде верите, а мы нашей - нет». Как автор книг об американском Севере остался в восторге от Магадана и К (2017.05.03)
80. Дарья Рощеня. Приемный ребенок: просто любить-недостаточно (2016)
81. Надежда Мерешко. Долго ждем ВСМ // «Эксперт», 2014
82. Николай Дежнев. Принцип неопределенности (2009)

83. коллективный. Перед главным вызовом цивилизации. Взгляд из России (2005)
84. Ирина Рудых. Противные, но любимые (2004) // «Эксперт», 2004.12.13
85. Евгений Чижов. Перевод с подстрочника (2012)
86. Петр Михальчук. ЕЦБ пошел на резкое смягчение кредитно-денежной политики // «Эксперт», 2014
87. Мария Клапатнюк. Есть предложение (2013.04.08) // «Новгородские ведомости», 2013
88. Марк Завадский. «Бракованный» рост // «Эксперт», 2013
89. Андрей Ланьков. Религия прогресса и развития // «Эксперт», 2013
90. С. С. Неретина, А. П. Огурцов. Пути к универсалиям. Раздел V. Универсалии как кванторы: от номинализма к концептуализму (2006)
91. Мария Селиванова. Сегодня регионы потеряют 18 млрд долларов // «Газета», 2003
92. Наталья Бестемьянова и др. Пара, в которой трое (2000-2001)
93. Екатерина Выхухолева. На светофоре — мигающий зеленый. Судьбу автодилеров определит суд (2002) // «Известия», 2002.04.11